

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2013

Pavla Lišková

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA RUSKÉHO A FRANCOUZSKÉHO JAZYKA

**PŘEKLAD POVÍDKY SOUČASNÉHO
RUSKÉHO SPISOVATELE S KOMENTÁŘEM**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Mgr. Pavla Lišková

Učitelství pro 2. stupeň ZŠ, obor AJ-RJ

Vedoucí práce: Mgr. Jiřina Svobodová, CSc.

Plzeň, 2013

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, březen 2013

.....

vlastnoruční podpis

OBSAH

1	ÚVOD	4
2	PŘEKLAD.....	5
2.1	DEFINICE PŘEKLADU	5
2.1.1	DRUHY PŘEKLADU	6
2.2	PŘEKLADATEL	6
2.3	PŘEKLADATELSKÝ PROCES.....	7
2.3.1	ANALÝZA TEXTŮ.....	8
2.3.2	KOMENTÁŘ K PŘEKLADU.....	20
2.3.3	VLASTNÍ PŘEKLAD POVÍDEK	32
3	VYUŽITÍ POVÍDKY VE VÝUCE	43
3.1	OBLAST RUSKÝCH REÁLIÍ.....	44
3.2	OBLAST JAZYKOVÝCH DOVEDNOSTÍ.....	50
4	ZÁVĚR.....	60
5	RESUME	61
6	РЕЗЮМЕ.....	62
7	BIBLIOGRAFIE	63
8	SEZNAM OBRÁZKŮ.....	66
9	PŘÍLOHY	67

1 ÚVOD

Název této diplomové práce je „Překlad povídky současného ruského spisovatele s komentářem“. Autorka si vybrala toto téma, protože je praktické a je tak možné si vyzkoušet práci překladatele a vidět problémy, které mohou nastat při překladu cizojazyčných textů.

Hlavním cílem této práce je na základě akademických znalostí a literatury vytvořit adekvátní překlad povídky současného ruského spisovatele s komentářem. Práce bude rozdělena do dvou hlavních částí. První část práce se bude věnovat překladu povídky (povídek). Zde bude definován překlad, uvedeny jeho druhy, popsána práce překladatele a překladatelské postupy, které využívá v procesu překládání. V této kapitole bude také provedena analýza obou povídek a okomentován jejich překlad. V druhé části bude nastíněna možnost využití povídky v hodinách ruského jazyka. Originální texty obou povídek jsou přiloženy na konci diplomové práce.

Jelikož povídky bývají většinou velmi krátké, budou pro tuto práci vybrány dvě, od dvou současných ruských autorů. Těžištěm práce nebude literární analýza, ale překladatelský proces.

Nastudování odborné literatury patří mezi základní předpoklady k napsání odborné práce. Pokud jde o překlad, bude autorka vycházet z odborné literatury Žváčka, který se zabývá překladem ruského jazyka, Knittlové, která se věnuje překladům z anglického jazyka, dále Hrdličky, Levého, Šabršuly, Crystala a Newmarka¹.

¹ viz kapitola „Použitá literatura“

2 PŘEKLAD

Podle Crystala² hraje překlad centrální roli při lidské interakci již tisíce let. Newmark tvrdí, že dříve byla většina textů náboženských, vědeckých a filozofických. Později se objevilo mnoho textů, které se zabývaly různými technologickými inovacemi, přinášely novinky z oblasti ekonomiky a politiky a nechyběly ani umělecké texty. V tomto století se překlad stává zbraní a nástrojem demokracie.³ Velice rychle se rozvíjí. Světovými středisky, která se zabývají překladatelskými aktivitami jsou např. Paříž – ESIT, Lipsko – TAS, Ottava – STI, Moskva.

2.1 DEFINICE PŘEKLADU

Jak můžeme definovat slovo překlad? Existuje celá řada definic. Většinou je slovo „překlad“ definováno jako převod textu z jednoho jazyka do druhého. V našem případě to bude převod z ruského jazyka do jazyka českého. Hrdlička⁴ říká, že překlad je dílo, proces, umělecký druh. „Překlad jako dílo je umělecká reprodukce, překlad jako proces je původní tvoření, překlad jako umělecký druh je pomezí případ na rozhraní mezi uměním reprodukčním a původně tvůrčím.“⁵

Překlad tedy můžeme chápat jako proces nebo jako produkt. Procesem (překládáním) jsou míněny různé překladatelské činnosti, které směřují k vytvoření přeloženého textu. Produktem se rozumí výsledek tohoto procesu.⁶ Paz⁷ tvrdí, že každý text je unikátní a ve stejnou chvíli se již jedná o překlad jiného textu. Žádný text není originální, jelikož jazyk sám je většinou již překlad. Nejprve dochází k překladu v neverbálním světě, poté je každý znak a fráze překladem jiného znaku a jiné fráze.

² CRYSTAL, D. *English as a global language*. 2. vyd. Cambridge: Cambridge University Press, 2003, str. 11.

³ NEWMARK, P. *About Translation*. Clevedon: Multilingual Matters, 1991, str. 16.

⁴ HRDLIČKA, M. *Translatologický slovník*. Praha: JTP, 1998.

⁵ *Ibid*, str. 42.

⁶ VYSLOUŽILOVÁ, E. A KOL. *Cvičebnice překladu pro rusisty I*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002, str. 9.

⁷ BASSNETT, S. *Translation Studies*. 3. vyd. London: Routledge, 2002, str. 44.

2. 1. 1 DRUHY PŘEKLADU

Existují různé druhy překladů. Např. adekvátní, antonymický, autorský, autorizovaný, doslovný, počítačový, tlumočení, umělecký, volný.⁸ Jiné typy překladů uvádí např. Jakobson.⁹

Jakobson rozlišuje tři druhy překladu:

1. **Intralingvální překlad** – interpretace slovních znaků pomocí dalších znaků ve stejném jazyce,
2. **Interlingvální překlad** – interpretace znaků slov prostředky dalšího jazyka, což je náš případ a
3. **Intersemiotický překlad** – interpretace slovních znaků prostředky dalších znakových systémů.

2. 2 PŘEKLADATEL

Překlad je zvláštní případ nepřímé komunikace. Mezi autorem (odesílatelem zprávy) a adresátem (příjemcem) textu, který je napsán v cizím jazyce existuje médium – překladatel, který zprostředkovává komunikaci mezi subjekty pomocí různých kódů. Vztahy v komunikaci (posun v procesu překládání) jsou následující: autor → text → příjemce = překladatel → text → příjemce.

Překladatel hraje hlavní roli v překladatelském procesu. Musí pochopit obecný smysl textu a poté jej převést do druhého jazyka. Překlad má odpovídat určité situaci (např. věcné, kulturní) a informace v něm obsažené by měly být srozumitelné příjemci. Překladatel musí v určitých případech zachovat i formu originálů. U umělecké literatury by měl překladatel zprostředkovat podobné estetické působení na čtenáře, jaké bylo u originálu. Musí zachovat jeho estetickou hodnotu.¹⁰

⁸ VYSLOUŽILOVÁ, E. A KOL. *Cvičebnice překladu pro rusisty I*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002, str. 10.

⁹ VILIKOVSKÝ, J. *Překlad jako tvorba*. Praha: Železný, 2002, str. 24.

¹⁰ ŽVÁČEK, D. *Kapitoly z teorie překladu I*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1995, str. 22.

FÁZE PŘEKLADATELOVY PRÁCE

Pokud jde o práci překladatele, Levý vymezuje tři fáze: 1. Pochopení předlohy, 2. Interpretace předlohy a 3. Přestylizování předlohy. Překladatel přijímá sdělení, které je produkováno vysílatelem ve výchozím jazyce (kódu) a pomocí dekódování dospívá k jeho obsahu. Poté ho kóduje výrazovými prostředky cílového jazyka a následuje reprodukce sdělení v cílovém jazyce, kódu, který je určen adresátovi.¹¹

2.3 PŘEKLADATELSKÝ PROCES

Jak začíná překladatelský proces? Nejdříve je třeba si text několikrát přečíst a snažit se pochopit jeho hlavní myšlenku. Jelikož je překlad i jakousi specifickou transformací slovesného díla z jednoho jazyka ve slovesné dílo v druhém jazyce,¹² musíme zvolit takové překladatelské postupy, které nám pomohou zachovat hodnotu (funkčnost) originálu. Zejména se jedná o hodnotu obsahovou, estetickou a stylistickou. Transformace se uskutečňuje příslušnými jazykovými prostředky a proto je nezbytné si je analyzovat ve výchozím textu.

Existují různé modely překladatelského procesu. Např.: **sociologický model** překladatelského procesu se zaměřuje na roli jazyka v životě společnosti. Překlad zde slouží jako užitečný objekt. „Centrem tohoto modelu je text a jeho struktura, na níž se podílí komunikativní proces, do něhož spadá uživatelská jazyková vrstva a záměrné užití rejstříku, dále pragmatická dimenze i sémiotický podíl, který považuje za znak nejen slovo, ale celý text i žánr.“¹³

Psycholingvistický model překladatelského procesu se opírá o psycholingvistiku. Nejdříve rozlišuje diskrétní řečové jednotky, jejich syntaktické a sémantické zařazení, a poté přes jejich stylistické zařazení přistupuje k aspektu pragmatickému (otázkám registru, vztahu autora a adresáta, média a funkce textu).

¹¹ VYSLOUŽILOVÁ, E. A KOL. *Cvičebnice překlada pro rusisty I*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002, str. 11.

¹² ŽVÁČEK, D. *Kapitoly z teorie překlada I*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1995, str. 22.

¹³ KNITTOVÁ, D. *K teorii i praxi překlada*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000, str. 25.

Nakonec po sémantické reprezentaci, která je nezávislá na jazyku dojde k vytvoření cílového textu v cílovém jazyce.¹⁴

Současné teorie překladatelského procesu se zaměřují více na proces, jehož výsledkem je konečný produkt. V těchto teoriích je v první řadě důležitý makropřístup - kulturní zázemí, holistické a lokální zasazení, literární narážky, realie, vztah autora k tématu a k publiku, typ publika, typ a funkce textu. Následuje strategické rozhodnutí, které vede k zařazení výchozího textu do uvedeného rámce. Poté nastupuje fáze detailního rozhodování, mikropohled, který si všímá konkrétních jednotlivin, gramatických struktur a jejich lexikálního obsahu a dochází k budování definitivního cílového textu. Při překladu musí překladatel brát v úvahu charakteristické rysy překládaného textu, žánr, ke kterému text patří, pro jaké adresáty je určen, jakou má funkci apod.¹⁵

2. 3. 1 ANALÝZA TEXTŮ

Neubert a Shreve vidí překlad jako text, verbalizovaný výraz autorova záměru, který překladatel jako čtenář převádí pro další čtenáře v jiné kultuře. Můžeme proto najít nové a nové překlady literárních děl. Důležité jsou základní atributy textu – zaměřenost sdělení, přijatelnost, zasazení do situace, informativnost, koherence, koheze a intertextovost.¹⁶

Při překládání máme vždy dva texty. Jeden z nich je výchozí text - originál a druhý - překlad. V našem případě budou výchozím textem dvě povídky od současných ruských spisovatelů. Byly vybrány tyto dvě: „Vánoční stromeček“¹⁷ od Sergeje Šargunova a „Tvar kruhu“¹⁸ od Sergeje Kuzněcova.

¹⁴ Ibid, str. 26.

¹⁵ Ibid, str. 21.

¹⁶ Ibid, str. 30 - 31.

¹⁷ viz Příloha č. 1.

¹⁸ viz Příloha č. 2.

2. 3. 1. 1 Styl

Po přečtení těchto dvou povídek je třeba určit, v jakém stylu jsou obě napsány. Podle toho si pak překladatel zvolí překladatelské postupy. Důležitá je pro nás znalost základních rysů různých stylů.

Každý text je napsán v určitém stylu. Styl je způsob cílevědomého výběru, zákonitého uspořádání a využití jazykových prostředků se zřetelem k situaci, funkci, záměru autora a k obsahovým složkám projevu. Jazykové prostředky jsou především lexikální, gramatické a fonologické¹⁹.

Existuje různé členění stylů. Záleží na funkcích jazyka. Havránek²⁰ stanovil na základě hlavních funkcí spisovného jazyka tyto základní funkční jazyky: hovorový, věcný, vědecký a básnický. U nás se dnes rozlišují styly věcné, u kterých je estetická intence mluvčího buď odsunuta do pozadí, nebo není vůbec přítomna, a styly umělecké, které obsahují přímou nebo nepřímou estetickou intenci. Jelínek²¹ do věcných stylů řadí styl odborný a styl prostě informativní, který dále dělí na styl publicistický a styl hovorový.

Funkční přístup v oblasti stylu zastává také ruský jazykovědec Gal'perin²², který rozeznává těchto pět stylů: styl beletrie (poezie, umělecká próza, drama), styl publicistický (projevy v tisku, eseje, články v časopisech a novinách), styl novin (novinové titulky, krátké zprávy, inzeráty), styl vědecké prózy (styl užívaný v humanitních a exaktních vědách), a styl oficiálních dokumentů (obchodních, právnických a vojenských). Podle něho existují jazykové styly pouze v psané podobě jazyka.

¹⁹ KNITTLOVÁ, D. *Funkční styly v angličtině a v češtině I*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1977, str. 7-8.

²⁰ Ibid.

²¹ Ibid.

²² Ibid, str. 12-13.

STYL UMĚLECKÉ LITERATURY

Vybrané povídky²³ vyšly v časopise „Ruský reportér“ 2. srpna 2013 pro letní oddychové čtení. Tento časopis má také svoji verzi na internetových stránkách www.rusrep.ru. Naše dvě povídky spadají do stylu umělecké literatury. Dotýkají se současných společenských problémů.

Styl umělecké literatury je styl, který se utváří v komunikátech, v nichž je komunikační funkce spojena s funkcí estetickou. Vymezit charakteristické rysy umělecké literatury je obtížné díky její mnohotvárnosti. Proto se tento styl někdy chápe jako pouhé označení množiny singulárních stylů uměleckých děl, jindy jako souhrnné označení stylů autorských nebo jako samostatné styly jednotlivých literárních druhů, lyriky, epiky, dramatiky. „V uměleckých textech je zvláštnost v tom, že mnohost způsobů, jimiž se estetizace vyjádření dosahuje, je sama estetizujícím činitelem – jako „krásné“, „hodnotné“, „zajímavé“ je ceněno dílo psané svébytným autorským stylem...“²⁴

Funkce umělecké literatury je esteticky sdělná. „Literární dílo je zobrazením skutečnosti ze subjektivního pohledu autora a subjektivně interpretovaným čtenářem.“²⁵ Umělecký projev je učiněn tak, aby podněcoval představy a působil i na citovou stránku vnímatele, obohacoval vnitřní život čtenáře, nutil ho zaujímat věcné, etické nebo emotivní postoje k uměleckému sdělení a jeho prostřednictvím k zobrazované realitě. Realizace estetické funkce je vázána na dobové konvence. Estetické a sdělné funkce krásné literatury se plně projevují až tehdy, když dílo interpretujeme, přistupujeme jako čtenáři k čtení aktivně, vnímáme složky textu a vytvořené obrazy si domýšlíme na základě vlastní znalosti a zkušenosti.²⁶

Co se týká formální stránky, je umělecké dílo uzavřený celek. Autor usiluje o estetickou účinnost pomocí kontrastů, vyjádření statického a dynamického, kontrasty mezi řečí vypravěče a řečí postav, změnami autorské perspektivy, obměnami časové

²³ viz Přílohy č. 1 a č. 2.

²⁴ ČECHOVÁ, M. *Současná česká stylistika*. Praha: ISV, 2003, str. 257.

²⁵ Ibid, str. 258.

²⁶ Ibid.

linie dějového jádra příběhu, budováním vnitrotextových souvislostí mezi zdánlivě nesouvisejícími motivy apod. Umělecké dílo je mnohvrstevnaté, bývá dokonale propracované. Pokud jde o slohové postupy, jsou díla krásné literatury většinou smíšená.²⁷

V umělecké literatuře můžeme rozlišovat epický text, dramatický text a lyrický text. Naše povídky spadají mezi epické texty. Jsou tedy založeny na vyprávěcí linii, která je v jednotlivých žánrech různě modifikována. Např.:

„Я, видимо, задремал, хотя мне казалось, что всего лишь на секунду положил голову на скрещенные руки. Очнувшись, я заметил, что мелодия поменялась, а напротив меня сидит старик в мятой шляпе и старой куртке. Он был словно отполирован временем и сразу понравился мне. Почему-то я подумал, что он символ моего, давно исчезнувшего Буэнос-Айреса.

Я поздоровался, исчерпав половину своего словарного запаса на испанском. Старик улыбнулся и ответил по-английски. Я предложил текилы, он согласился. Мало-помалу мы разговорились.“²⁸

Ve velké epice se spojuje více než jedna dějová linie. V menší epice, kam spadají naše povídky, je pouze jedna linie. Dějová linie může být časově obměňována. Dynamický prvek vyprávění se v epice spojuje s úseky statickými, tedy popisem a úvahami.²⁹

„Латинская Америка всегда представлялась мне идеальным местом для бегства — чувствуешь себя если не бывшим нацистом, то каким-нибудь Артюром Рембо: все позади, и все позволено.

В первый вечер, бросив вещи в гостинце, я углубился в лабиринт улиц, слишком непохожих на те, которые рисовало когда-то мое воображение. Впрочем, болезненное возбуждение, вызванное многочасовым перелетом, не

²⁷ Ibid.

²⁸ viz Příloha č. 2.

²⁹ ČECHOVÁ, M. *Současná česká stylistika*. Praha: ISV, 2003, str. 258.

оставляло мне другого выхода: я не мог заснуть и решил побороть джетлаг алкоголем, совершив ночную прогулку по барам. Вопреки подспудному ожиданию, танго вовсе не доносилось из любой двери: музыкальный ассортимент был вполне интернационален. Я налегал на текилу — из напитков, знакомых мне по Москве, это был географически самый близкий к Буэнос-Айресу.³⁰

Často se v epických textech střídá dialog s monologickou řečí vypravěče. Přímoú řečí je vyjádřen rozhovor dvou lidí. V našem případě je to např. rozhovor Igora s jeho matkou v povídce „Vánoční stromeček“:

„Ночью на первое мая я проснулся от голосов в квартире этажом ниже.

— О чем мне думать? — кричала Маргарита.

— А ты не думай! — кричал Егор. — Ты не думай! Ты радуйся, мать твою!

Моя собака проснулась тоже и залаяла вопросительно.³¹

Monologická řeč vypravěče např.:

„В конце января Егор пропал. Убили? Или сбежал? Я ведь его толком и не знал, в этот район переехав за несколько лет до того. Маргарита подала в розыск, раз встретил ее пьяной, помог дойти до квартиры, она сказала, что собаку отдала своему брату: «Он-то собачник», — и, чуть прижавшись грудью, рассмеялась трагично. А елка, получается, оставалась.³²

V epice se informace člení do pásma vypravěče a pásma postav. V epice najdeme řeč postav i řeč vypravěče. Např.:

„Я, видимо, задремал, хотя мне казалось, что всего лишь на секунду положил голову на скрещенные руки. Очнувшись, я заметил, что мелодия

³⁰ viz Příloha č. 2.

³¹ Ibid.

³² viz Příloha č. 1.

поменялась, а напротив меня сидит старик в мятой шляпе и старой куртке. Он был словно отполирован временем и сразу понравился мне. Почему-то я подумал, что он символ моего, давно исчезнувшего Буэнос-Айреса.

Я поздоровался, исчерпав половину своего словарного запаса на испанском. Старик улыбнулся и ответил по-английски. Я предложил текилы, он согласился. Мало-помалу мы разговорились.

Я, как мог кратко, рассказал свою историю: друг-предатель, исчезнувшие деньги, бандиты-кредиторы... Рассказывая о своих злоключениях на чужом языке и в чужом городе, я подумал, что в реальности герои столь любимых мной аргентинских рассказов были, скорее всего, похожи на московских братков.

— А когда ты вернешься? — спросил старик.

— Не знаю, — ответил я с пьяной беспечностью, — может, никогда. Если вернусь, меня запросто убьют. Останусь здесь.

— Трудно жить вдали от родины, — сказал старик, — а еще труднее — умирать.

Мы помолчали, официант принес еще текилы, мы выпили, и старик рассказал историю, которую я попытаюсь передать, сохранив по возможности безыскусное очарование его повествования.

Много лет назад мой отец тоже бежал в Буэнос-Айрес. Когда он появился в городе, он был уже в годах, но внутренняя сила привлекала к нему людей и вселяла уважение. Вы, наверное, знаете, каким был Буэнос-Айрес в те времена? Киломбос и карты, полынная настойка и калья, аламсены и поножовщина...³³

„Základní složka textu je sémantická a je vyjádřena lexikálními prvky uvedenými ve vztah gramatickým systémem.“³⁴ V řeči se užívají spisovné i nespisovné prvky všech jazykových rovin jako signály charakterizace postav a jejich jednání,

³³ viz Příloha č. 2.

³⁴ KNITTOVÁ, D. *Funkční styly v angličtině a v češtině I*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1977, str. 95.

objevují se všechny slovesné časy a osoby, různé slovesné mody, jazykové signály expresivity, nevlastní přímá řeč často použita k vyjádření vnitřního monologu postav, polopřímá řeč, přímá řeč i smíšená řeč.³⁵

Extrémně dlouhé věty, souvětí jsou spíše výrazem epické šíře v řeči vypravěče. Užití subjektivního pořádku slov lze pokládat za prostředek poetizace. Obdobně je v řeči vypravěče prostředkem poetizace užití vět tázacích, přacích anebo zvolacích. Bývají v pasážích úvahových a signalizují sblížení vypravěče s postavou. Dalším prostředkem poetizace vyjádření je využití syntaktických figur, bezspoječné přičlenění vět, nadbytek spojek, vsuvka, elipsa. Ve srovnání s odborným stylem se používá více jednoduchých vět.³⁶

Syntaktická stavba těchto povídek je jako u řady dalších uměleckých děl velmi variabilní. V řeči vypravěče se vyskytují osamocené části výpovědí (např.: „Вам девочек верных, ребят. Я старая, свое уже... а вам... вам жить-поживать... вам...”, „Попал, — сказал сухо. — Поймали одни... Отбатрачил на них — и... И вырвался... — он хотел что-то добавить, но махнул рукой.”³⁷), informace je rozčleněná do samostatných úseků, které jsou odděleny čárkami, samostatné části jsou odděleny větnou interpunkcí.

V povídce „Vánoční stromeček“ spisovatel spojuje relativně samostatné informace do jediného větného celku, aby zvýraznil jejich návaznost a odpovídalo to asociativnímu myšlení postav („Солнце плескалось в синеве и птицы щебетали, но ветер дул с севера резко, я открывал окно в инстинктивном порыве к весне и закрывал, быстро замерзая”³⁸). V této povídce převládají jednoduché věty (např.: „Я дружил с Егором.”, „А я себе одну взял.”). Je psaná jednodušším jazykem, zato ale využívá více expresivních slov (např.: „Ночью, короче, сторож стоит, а елок, блин, туча. Он пикнуть не успел. Мы налетели, часового этого в снег рылом, елки пожгли и свалили. Красиво они горели. С треском, блин.“). V povídce „Твар kruhu” se více objevují podřadná souvětí (např.: „В первый вечер, бросив вещи в гостинце, я

³⁵ ČECHOVÁ, M. *Současná česká stylistika*. Praha: ISV, 2003, str. 264 – 265.

³⁶ Ibid.

³⁷ viz Příloha č. 1.

³⁸ Ibid.

углубился в лабиринт улиц, слишком непохожих на те, которые рисовало когда-то мое воображение.“, „Девушки хорошели, в мужчинах проступали черты легендарных гаучо, которыми в лучшем случае были их прадеды.“).

V obou povídkách převládají věty oznamovací. Můžeme zde nalézt, ale i věty tázací, např.:

„Где Новый год встречаешь? — он закурил очередную сигарку. — С родаками? Или с девчонкой? С Наташкой, да?“, „Знаешь как?“, „И чо ты мне это рассказываешь?“³⁹, „А когда ты вернешься? — спросил старик. — Не знаю, — ответил я с пьяной беспечностью, — может, никогда. Если вернусь, меня запросто убьют. Останусь здесь.“, „Вы, наверное, знаете, каким был Буэнос-Айрес в те времена? Киломбос и карты, полынная настойка и калья, аламсены и поножовщина...“, „Он сдал вас в полицию? — спросил Сантьяго. — Нет, я убежал раньше, — ответил Механик, — сразу после того, как в город вошли федеральные войска.“⁴⁰,

рřací:

„С новым счастьем!“, „Желаю тебе девочку верную... Вам девочек верных, ребят. Я старая, свое уже... а вам... вам жить-поживать... вам...“⁴¹,

rozkazovací:

„А ты не думай! — кричал Егор. — Ты не думай!“⁴²,

zvolací:

³⁹ viz Příloha č. 1.

⁴⁰ viz Příloha č. 2.

⁴¹ viz Příloha č. 1.

⁴² Ibid.

„Прибежавшая на шум сеньора Клементина рассказывала, что Механик посмотрел на убийцу с мягким укором и сказал с медлительным удивлением: «Ну и ну, парень!», а потом добавил несколько слов на неизвестном языке.“⁴³

Rétorické otázky hrdinů nám pomáhají lépe porozumět tomu o čem postavy přemýšlejí, co si myslí o dané situaci. Např.:

„Маргарита подала в розыск, раз встретил ее пьяной, помог дойти до квартиры, она сказала, что собаку отдала своему брату: «Он-то собачник», — и, чуть прижавшись грудью, рассмеялась трагично. А елка, получается, оставалась. Сил не было вынести? Или елка памятью была? Она пила, смотрела, как осыпается зелень елки и пропадает надежда.“⁴⁴

Jelikož se jedná o vyprávění, převládají v textech tvary sloves ve třetí a první osobě a minulý čas. Např.:

„Первого мая я понял, что она пророчица. Солнце плескалось в синеве и птицы щебетали, но ветер дул с севера резко, я открывал окно в инстинктивном порыве к весне и закрывал, быстро замерзая. Соседка в странном танце шла от подъезда к помойке, унося худую ржавую елку, про которую я и забыл думать.“⁴⁵

V textech je velký výskyt přídavných jmen slovesných a přechodníků. Tyto gramatické jevy jsou typické pro ruský jazyk. Díky nim může dojít ke zhuštění (kondenzaci) textu. V současném českém jazyce se dnes již velmi málo používají a překladatel si s nimi musí umět při překládání poradit. Přídavná jména slovesná, např.: „Он был осунувшийся, дружелюбный, но более замкнутый.“⁴⁶, „но сегодня мало что напоминает город, любимый по книгам, прочитанным мной в те годы“, „История, предшествовавшая ей, обычна для тех бурных лет: Впрочем, болезненное возбуждение, вызванное многочасовым перелетом“, „Я, видимо, задремал, хотя мне казалось, что всего лишь на секунду положил голову на

⁴³ viz Příloha č. 2.

⁴⁴ viz Příloha č. 1.

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Ibid.

скрещенные руки.“, „Почему-то я подумал, что он символ моего, давно исчезнувшего Буэнос-Айреса.“, „Я, как мог кратко, рассказал свою историю: друг-предатель, исчезнувшие деньги, бандиты-кредиторы...“ „возможно, виной тому текила, подменившая подлинные слова прочитанными в книгах“.⁴⁷

Рћсhодnќу, нарђ.: „Был снежный декабрь, близкий к завершению, наши псы бегали, взрывая сугробы, мы топали по тропинке между деревьев.“, „Она шла легко и бодро, сзади ей сигналила машина, пытавшаяся выехать из нашего узкого двора“, „Соседка в странном танце шла от подъезда к помойке, унося худую ржавую елку, про которую я и забыл думать.“⁴⁸, „В первый вечер, бросив вещи в гостинце, я углубился в лабиринт улиц, слишком непохожих на те, которые рисовало когда-то мое воображение.“, „Впрочем, болезненное возбуждение, вызванное многочасовым перелетом, не оставляло мне другого выхода: я не мог заснуть и решил побороть джетлаг алкоголем, совершив ночную прогулку по барам.“, „Очнувшись, я заметил, что мелодия поменялась, а напротив меня сидит старик в мятой шляпе и старой куртке.“, „Я поздоровался, исчерпав половину своего словарного запаса на испанском.“, „Рассказывая о своих злоключениях на чужом языке и в чужом Боюсь, что в моем пересказе эта история звучит слишком высокопарно — возможно, виной тому текила, подменившая подлинные слова прочитанными в книгах.“, „Я ведь его толком и не знал, в этот район переехав за несколько лет до того.“⁴⁹

Základ každého textu tvoří prvky základní slovní zásoby. Slovník umělecké literatury je velmi široký. Záleží pouze na spisovateli jaká slovíčka si vybere, jak bude pracovat s jazykovými prostředky, jak je zapojí do textu apod. Slovní zásoba v obou povídkách dokazuje, že její využití v umělecké literatuře je opravdu neomezené. Spisovatelé využívají řadu různých jazykových výrazů, které oživují jejich příběhy.

Lexikální výstavba povídek je velmi výrazná. Lexikální jednotky odpovídají stylu. Jelikož jde o umělecké texty, je zde obsaženo např.: mnoho hovorových výrazů,

⁴⁷ viz Příloha č. 2.

⁴⁸ viz Příloha č. 1.

⁴⁹ viz Příloha č. 2.

konstrukcí, dále expresivní, citově zbarvená slova, synonyma (např.: „хриплый“, „нахрапистый“, „собака“, „пёс“⁵⁰), antonyma, která jsou použita při budování kontrastu. Situace a děje se opakují, což je spojeno s expresí.

Příklady užití slovní zásoby v povídkách:

spisovné prvky, např.:

„Моя соседка Маргарита со скелетом елки“, „он закурил очередную сигарку“, „Первого мая я понял, что она пророчица. Солнце плескалось в синеве и птицы щебетали, но ветер дул с севера резко, я открывал окно в инстинктивном порыве к весне и закрывал, быстро замерзая.“⁵¹, „Никто не ждет меня в Москве, кроме кредиторов и убийц.“, „Почему Сантьяго убил Механика? Одни говорили, что из-за Луханьеры, другие — что ему заплатил дон Элисио или он соблазнился обещанной наградой.“⁵²

Dnes, díky globalizaci se dominantní postavení anglického jazyka nevyhýbá ani oblasti literatury. Proto je možné najít i zde anglicismus: „...я не мог заснуть и решил побороть джетлаг алкоголем...“⁵³.

Díky prostředí, do kterého je zasazený děj povídky „Tvar kruhu“ se v textu nachází mnoho slov přejatých ze španělského jazyka a španělská vlastní jména. Např.: „гаучо“, „хабанера“, „текила“, „сеньора“, „дон“, „Сантьяго“, „Клементина“, „Элисио“, „Сан-Тельмо“.

Jak již bylo uvedeno výše, v takovýchto typech textů je častý výskyt hovorových slov. Např.:

сигналить – „сигналила машина“, пёс – „Был снежный декабрь, близкий к завершению, наши псы бегали“, плотный, пацан – „Егор привычно горбился,

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Ibid.

⁵² viz Příloha č. 2.

⁵³ Ibid.

плотный, коренастый, в черной куртке с капюшоном, крепких ботинках, пацан пацаном“ блин – „Ночью, короче, сторож стоит, а елок, блин, туча.“, рыло – „Мы налетели, часового этого в снег рылом, елки пожгли и свалили.“, прикольно – „Не прикольно, нет?“, на волю – „на волю выскользнула голая голова.“, толком - Я ведь его толком и не знал, в этот район переехав за несколько лет до того.“, собачник – „«Он-то собачник»“;⁵⁴ помыслить – „когда трудно было помыслить о столь дальнем“, незадачливый – „Кредиторы и бандиты начинают преследовать партнеров незадачливого предпринимателя“, нынче – „Тогда были совсем иные времена, чем нынче.“, бывало – „По вечерам она пела в аламсенах, бывало, сама играла на гитаре, а иногда ей аккомпанировал кто-то из музыкантов.“, цветастый – „Сколько лет прошло, а я и сейчас помню цветастое платье, которое было на ней в ту ночь.“, хлам – „Так или иначе, через минуту Механик уже напоминал ненужный хлам, как все мертвецы.“, дружки – „Ни полиция, ни дружки Механика так и не поймали Сантьяго.“, браток – „скорее всего, похожи на московских братков“, отделаться – „я никак не мог отделаться от ощущения, что рассказанная мне история прервалась на полуслове“, парень – „Скоро как-то само собой получилось, что рядом с ним почти всегда находилось несколько верных парней“.⁵⁵

Další výrazy, např.: zastaralé knižní výrazy, např.: ли – „А много ли их?“⁵⁶, злоключение – „Рассказывая о своих злоключениях на чужом языке и в чужом городе“⁵⁷, výrazy, které mají přenesený význam, např.: туча – „Ночью, короче, сторож стоит, а елок, блин, туча.“⁵⁸

Hojnost přídavných jmen je dána charakterem textů. Pro vyprávění je typický výskyt velkého množství přídavných jmen. Např.: „Хриплый, нахрапистый и одновременно тусклый, затертый от прослушиваний голос певца.“⁵⁹

⁵⁴ viz Příloha č. 1.

⁵⁵ viz Příloha č. 2.

⁵⁶ viz Příloha č. 1.

⁵⁷ viz Příloha č. 2.

⁵⁸ viz Příloha č. 1.

⁵⁹ Ibid.

Používané výrazy mají silný estetický účinek a velmi obohacují výrazovou stránku povídek.

2. 3. 2 KOMENTÁŘ K PŘEKLADU

Každý text má svoji vlastní formu a smysl, myšlenku, stejně tak jako naše dvě povídky. Překlad by měl být funkčně ekvivalentní. Překladatel vystihuje komunikační zacílení originálu. Někdy využívá přímé, tj. slovníkové ekvivalenty, a pak jde vlastně o doslovný překlad. Např.: „Наше представление о городе...⁶⁰“ – „Naše představa o městě...“. Často ale nejde informaci přeložit doslovně a v cílovém jazyce dochází k posunům. Např.: „Работал телевизор⁶¹...“ – „Běžela televize...“. Cílem využití funkčního ekvivalentu je dosáhnout zachování celistvosti informace v určitém relativně autonomním úseku povídky. Základní informaci se proto snažíme zachovat.

2. 3. 2. 1 Překladatelské metody

Na základě původního textu vzniká překlad pomocí určitých mezijazykových operací – tzv. překladových postupů (transformací). Jazyk, ve kterém se realizuje text originálu, označujeme jako jazyk výchozí, v tomto případě jde o ruský jazyk. Jazyk, do kterého překládáme je cílový jazyk, český jazyk.

Velkému množství slov v jednom jazyce odpovídají v dalším jazyce slova, která jsou jim blízká smyslem. Takováto slova můžeme označit za lexikální nebo slovníkové shody. Překladovými jednotkami mohou být kromě slov i slovní spojení a větné celky. Překladatel se snaží o dosažení co možná největší míry ekvivalence a adekvátnosti překladu.

EKVIVALENT

V překladatelském procesu se používají různé metody, které pomáhají překladateli vyjádřit informaci výchozího jazyka jazykovými prostředky, které jsou

⁶⁰ viz Příloha č. 2.

⁶¹ viz Příloha č. 1.

vlastní cílovému jazyku a to tak, aby byla informace stejně srozumitelná příjemci překladu, jako byla srozumitelná příjemci originálu.⁶²

Výsledkem použití překladatelských metod má být funkční ekvivalent, který vystihuje komunikační zacílení originálu. Rozeznáváme různé druhy ekvivalentů. Např. přímé ekvivalenty, kontextové ekvivalenty a funkční ekvivalenty.⁶³

Přímý ekvivalent

Přímé ekvivalenty jsou přímé slovníkové ekvivalenty, rovnocenné jednotky v jazycích. Např.: „Еще не знаю, — сказал я” – „Ještě nevím,” řekl jsem.”, „Знаешь как?” - „Víš jak?”, „кричала Маргарита” - „křičela Margarita“⁶⁴, „Латинская Америка” - „Latinská Amerika“⁶⁵.

Jazykové prostředky se navzájem kryjí. Pokud je překladatel využívá, pak vytváří vlastně překlad doslovný.

Kontextové ekvivalenty

Pokud má překladatel ve slovníku k dispozici v rámci jednoho slova řadu ekvivalentů, provádí s přihlédnutím ke kontextu výběr. Různá kontextová spojení se pak dají přeložit různě. Všechny kontextové ekvivalenty jsou spojeny společným sémantickým příznakem.⁶⁶ Např.: „Форма к_руга” - „Tvar k_ruhu” (slovo “к_руг” znamená kruh, kolo, sféra, oblast, skupina. S přihlédnutím ke kontextu byl zvolen výraz „kruh“), „представлялся мне загадочным городом т_рущоб и библиотек⁶⁷” - „jsem si představoval jako město tajemné, s chatrčemi a knihovnami“ (slovo „т_рущоба” znamená houští, křoví, divočina, slum, chatrč. S přihlédnutím ke kontextu nejlépe

⁶² ŽVÁČEK, D. *Kapitoly z teorie překladu I.* Olomouc: Univerzita Palackého, 1995, str. 23.

⁶³ ŽVÁČEK, D. *Úvod do teorie překladu.* Olomouc: Univerzita Palackého, 1994, str. 12.

⁶⁴ Příloha č. 1.

⁶⁵ Příloha č. 2.

⁶⁶ ŽVÁČEK, D. *Kapitoly z teorie překladu I.* Olomouc: Univerzita Palackého, 1995, str. 23.

⁶⁷ Příloha č. 2.

odpovídal výraz „chatrč“), „Ночью, короче, сторож стоит, а елок, блин, туча.⁶⁸”, - „V noci, stručně řečeno, hlídač stojí a hlídá, a vánočních stromků, kurňa, mraky“ (slovo „блин” označuje ruské jídlo, ale hovorově znamená kruci, kurnik, sakra. S přihlédnutím ke kontextu byl vybrán hovorový výraz „kurňa“).

Funkční ekvivalenty

Překladatel často musí řešit problematiku, která souvisí s tím, že slova označující předměty nebo jevy těsně spjatými např. s historií, kulturou, ekonomikou a způsobem života nemají ekvivalenty v cílovém jazyce, nebo sice existují, ale jejich fungování je zcela odlišné. Jedná se o bezekvivalentní lexiku či nulové sémantické korespondence (např. názvy institucí, novin, zeměpisné názvy, názvy národních jídel, oblečení, společenských organizací). Při překonávání rozdílů je často nutné přidávat do textu o nich další nezbytné informace a naopak redundantní detaily vypouštět, nebo využít analogie.⁶⁹

Např.: Do poznámky pod čarou překladatel může umístit čtenářům informaci např.: o písni (ruská píseň „Бритоголовые идут” od Fedora Volkova:

«Бритоголовые идут...

А много ли их?

Много, очень много...

Бритоголовые идут...»

„Holohlaví jdou...

А zdaleka je jich mnoho?

Много, velmi много...

Holohlaví jdou...⁷⁰

⁶⁸ Příloha č. 1.

⁶⁹ KNITTLOVÁ, D. *K teorii i praxi překladu*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000, str. 8.

⁷⁰ ruská píseň „Бритоголовые идут” od Fedora Volkova

V překladu se tedy využívá funkční ekvivalent. Překlad zajišťuje pouze funkční přesnost, vzájemný poměr originálu a překladu, při kterém překlad jako celek reprodukuje ideově smyslovou, estetickou a emocionální funkčnost originálu jako celku. „Funkčně přesný je překlad, který je vybudován na funkčních ekvivalentech. Může ovšem dojít k jistým ztrátám informace, ale ty jsou nahrazeny tím, že předávané informace zapadají do kontextu celku a zaručují funkční i obsahovou totožnost i při značné rozdílnosti formy.... Dochází k úpravám textu v rámci jednotlivých transformací a tím tedy k výběru nejvhodnějšího ekvivalentu.“⁷¹

TRANSFORMACE

Při překládání obou povídek byly využívány transformace. Překladové transformace jsou určité přeměny, jimiž překladatel vytváří komunikativně rovnocenné, ekvivalentní jednotky v jazyce překladu.⁷²

Existují tři základní skupiny překladových transformací: a) transformace lexikální, b) transformace gramatické a c) transformace lexikálně-gramatické.

a) LEXIKÁLNÍ TRANSFORMACE

Mezi lexikální transformace patří:

Transkripce a transliterace

Jedná se o způsoby převodu lexikální jednotky originálu cestou rekonstrukce její podoby pomocí písmen jazyka překladu. Při transkripci se reprodukuje zvuková podoba cizojazyčného slova, při transliteraci grafická podoba cizojazyčného slova. Může dojít i k směšování obou postupů.⁷³

⁷¹ ŽVÁČEK, D. *Kapitoly z teorie překladu I*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1995, str. 24.

⁷² VYSLOUŽILOVÁ, E. A KOL. *Cvičebnice překladu pro rusisty I*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002, str. 12.

⁷³ Ibid.

Např. v povídce „Tvar kruhu“: „Я заказал текилу“ – „objednal jsem si tequillu“, „Одесса“ – „Oděsa“, „Буэнос-Айрес“ – „Buenos Aires“, „который взрывал сейфы в Сан-Франциско“ – „který prý vyhazoval do povětří sejfy v San Franciscu“, „Прибежавшая на шум сеньора Клементина рассказывала, все больше“ – „Señora Klementina, která tam přiběhla hned jak zaslechla výkřiky potom vyprávěla“, „Девушки хорошели, в мужчинах проступали черты легендарных гаучо“ – „Dívky se stávaly hezčí, na mužích byly vidět rysy legendárních gaučů“, „то каким-нибудь Артюром Рембо“ – „a jako takový Arthur Rimbaud“, „что в колонках играет танго «Эль Чокло»“ - „že z repráků zní tango „El Choclo“, „я решил побороть джетлаг“ – „že příznaky jet-lagu přemohu alkoholem“.

Kalkování

Při kalkování dochází k vytvoření nového slova nebo ustáleného slovního spojení v cílovém jazyce pomocí kopírování struktury lexikální jednotky ve výchozím jazyce, tzn. zaměňováním morfémů.⁷⁴

Lexikálně-sémantické záměny typu:

Konkretizace

Konkretizace je „záměna slova nebo slovního spojení se širším, obecnějším významem ve výchozím jazyce slovem nebo slovním spojením s užším, konkrétnějším významem v cílovém jazyce.“⁷⁵ Např.: „он закурил очередную цигарку“ – „zapálil si další balenou cigaretu“, „А может, с мамкой встречу“ – „А možná, že Nový rok přivítám s mamkou“, „Елками гады всякие торгуют.“ – „S vánočními stromečky kšeftují kdejací hajzlové.“, „Кредиторы и бандиты начинают преследовать партнеров.“ – „Věřitelé a bandité začínají pronásledovat obchodní partnery.“

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ Ibid, str. 13.

Generalizace

Generalizace je záměna jednotky s užším, konkrétnějším významem ve výchozím jazyce jednotkou s širším, obecnějším významem v cílovém jazyce.⁷⁶ Např.: „ее лицо пребывало под нежным слоем розового воска“ – „její obličej vypadal, jako by byl pokryt tenkou vrstvou růžového vosku“, „Я сердито свистнул собаке, надолго окунувшей морду в сугроб с какой-то нехорошей начинкой.“⁷⁷ – „Vztekle jsem zápisal na psa, který s čumákem zabořeným dlouhou dobu ve sněhu zápasil s něčím ne příliš dobře vypadajícím.“, „История, предшествовавшая ей, обычна для тех бурных лет.“ – „То, со jí předcházelo, bylo v těch neklidných letech běžné.“⁷⁸

Modulace

Modulace je „záměna slova nebo slovního spojení výchozího jazyka jednotkou cílového jazyka, jejíž význam lze logicky vyvodit z významu výchozí jednotky...“⁷⁹ Např.: „Моя соседка Маргарита со скелетом елки“ – „Moje sousedka Margarita s opadaným vánočním stromečkem“, „от частого алкоголя ее лицо пребывало“⁸⁰ - „od častého pítí alkoholu vypadal její obličej“, „Сейчас Луханьера давно умерла“⁸¹ – „Dnes již Lujanviera dávno nežije“.

b) GRAFICKÉ TRANSFORMACE

Pokud jde o větné konstrukce, můžeme při překladu použít syntaktické záměny větných formací – rozčlenění větné konstrukce nebo spojení několika konstrukcí v jeden celek.⁸² V ruských textech se pod vlivem ruského jazyka hojně vyskytuje syntaktická kondenzace pomocí přechodníkových a participiálních konstrukcí.

Do českého jazyka se dají přeložit různými způsoby. Např.:

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ Příloha č. 1.

⁷⁸ Příloha č. 2.

⁷⁹ VYSLOUŽILOVÁ, E. A KOL. *Cvičebnice překladu pro rusisty I*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002, str. 13.

⁸⁰ Příloha č. 1.

⁸¹ Příloha č. 2.

⁸² Ibid.

1. Předložkovou substantivní konstrukcí

Např.: „Одну и ту же историю можно рассказать на разных языках, поместив героев в разные времена и страны.“⁸³ – „Stejnou historku je možné vyprávět v různých jazycích s přenesením hrdinů do různé doby a do různých zemí.“

2. Hlavní větou

Např.: „унося худую ржавую елку“⁸⁴, - „a odnášela tenký rezavý vánoční stromček“, - „Я поздоровался, исчерпав половину своего словарного запаса на испанском.“⁸⁵ – „Pozdravil jsem se s ním a tím jsem vyčerpал polovinu své slovní zásoby španělštiny.“

3. Vedlejší větou:

Např.: „сзади ей сигналила машина, пытавшаяся выехать из нашего узкого двора“⁸⁶ – „Vzadu za ní troubilo auto, které se snažilo vyjet z našeho úzkého dvora“, „Много лет назад подруга, понимавшая по-испански“ - „Моје kamarádka, která rozuměla španělsky“, „Очнувшись, я заметил, что мелодия поменялась - „Poté, со jsem se probral, všiml jsem si, že se melodie změnila“, „Рассказывая о своих злоключениях на чужом языке и в чужом городе, я подумал“ - „Zatímco jsem vyprávěl o svých potížích v cizím jazyce a v cizím městě, napadlo mě“, „Другие говорили, что он революционер, скрывающийся от полиции“⁸⁷ - „Jiní tvrdili, že je to revolucionář, který se ukrývá před policií“.

4. Přechodníkem

⁸³ Ibid.

⁸⁴ Příloha č. 1.

⁸⁵ Příloha č. 2.

⁸⁶ Příloha č. 1.

⁸⁷ Příloha č. 2.

5. Infinitivem

Např.: „мы выпили, и старик рассказал историю, которую я попытаюсь передать, сохранив по возможности безыскусное очарование“⁸⁸ – „Napili jsme se a stařík vyprávěl příběh, který se pokusím převyprávět a zachovat“.

6. Substantivem bez předložky

Např.: „Разговаривая с пьяным иностранцем в полночном баре, Сантьяго хотел исповедаться.“⁸⁹ – „Santiago se chtěl rozhovorem s opilým cizincem v půlnočním baru vlastně vyzpovídat.“

V rámci větných celků můžeme použít např. tyto gramatické překladové transformace⁹⁰:

- **Záměny slovních tvarů**

Záměny slovních tvarů jsou záměny gramatických kategorií čísla, pádu, slovesného času, vidu atd.⁹¹ Např.: „сразу после того, как в город вошли федеральные войска“⁹² – „hned poté, co do města přišlo federální vojsko“.

- **Slovnědruhov^é záměny**

Mezi slovnědruhov^é záměny patří např.: pronominalizace, nominalizace, verbalizace apod.⁹³ Např.: „но холодный день первого мая“ – „ale studený první májový den“, „часового этого в снег рылом“ – „rovalili jsme ho ksichtem do sněhu“, „и жил с матерью по имени Маргарита, красивой, сорокапятилетней“⁹⁴ - „žil

⁸⁸ Ibid.

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ VYSLOUŽILOVÁ, E. A KOL. *Cvičebnice překlada pro rusisty I.* Olomouc: Univerzita Palackého, 2002, str. 14.

⁹¹ Ibid.

⁹² Příloha č. 2.

⁹³ VYSLOUŽILOVÁ, E. A KOL. *Cvičebnice překlada pro rusisty I.* Olomouc: Univerzita Palackého, 2002, str. 14.

⁹⁴ Příloha č. 1.

s matkou, která se jmenovala Margarita. Bylo jí čtyřicetpět let a byla krásná“, „Вместе они проворачивали разные дела, рассказы о которых затмили даже славу дона Элисио“ - „Spolu řešili různé záležitosti, o kterých se povídalo a které dokonce zastínily i slávu dona Elicia“, „Наконец нашел какую-то нужную.“ - „Nakonec našel tu, co potřeboval, „но сегодня мало что напоминает город, любимый по книгам, прочитанным мной в те годы“⁹⁵ - „ale dnes jen málo připomíná město, které jsem si oblíbil v knihách, přečtených v dobách“.

- **Větněčlenskė záměny**

Mezi větněčlenskė záměny patří např.: překlad ruského neshodného přívlastku českým shodným přívlastkem a naopak.⁹⁶

- **Záměny multiverbizačních pojmenování univerbizačními a naopak**

Mezi tyto záměny patří např.: překlad víceslovného pojmenování jednoslovným pojmenováním a naopak.⁹⁷ Např.: „Она пила, смотрела, как осыпается зелень елки“⁹⁸ - „Pila, dívala se jak opadává jehličí z vánočního stromku“, „Девушки хорошили“⁹⁹ - „Dívky se stávaly hezčí“.

- **Změny gramatického statutu větných konstrukcí**

Mezi změny gramatického statutu větných konstrukcí patří např. záměna trpných konstrukcí činnými, záměna vět se všeobecným podmětem určitými osobními konstrukcemi atd.¹⁰⁰

⁹⁵ Příloha č. 2.

⁹⁶ VYSLOUŽILOVÁ, E. A KOL. *Cvičebnice překlada pro rusisty I*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002, str. 14.

⁹⁷ Ibid.

⁹⁸ Příloha č. 1.

⁹⁹ Příloha č. 2.

¹⁰⁰ VYSLOUŽILOVÁ, E. A KOL. *Cvičebnice překlada pro rusisty I*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002, str. 14.

- **Slovosledné transformace**

Slovosledné transformace jsou záměny pořádku slov ve větách.¹⁰¹ Např.: „Где Новый год встречаешь?” - „Kde budeš vítat Nový rok?” „Родики на дачу уедут.”¹⁰² - „Rodiče odjedou na chatu.” „Много лет назад подруга, понимавшая по-испански, сказала“¹⁰³ - „Moje kamarádka, která rozuměla španělsky, mně již před mnoha léty řekla“.

c) LEXIKÁLNĚ-GRAMATICKÉ TRANSFORMACE

Mezi lexikálně-gramatické transformace patří¹⁰⁴:

- **Antonymický překlad**

Antonymický překlad je překlad pomocí antonym. Např.: „Когда он появился в городе, он был уже в летах“¹⁰⁵ - „Když se objevil ve městě, už nebyl nejmladší“.

- **Rozšíření informačního základu**

Např.: „в черной куртке с капюшоном, крепких ботинках“ – „na sobě měl černou bundu s kapucí a pevné boty“, „Маргарита улыбнулась мне выпуклыми губами из красного воска и отпила вина“ – „Margarita se na mě usmála a upila víno. Měla plné rty, namalované červeným voskem“, „Ночью на первое мая я проснулся от голосов в квартире этажом ниже.“¹⁰⁶ – „V noci na prvního máje mne probudily hlasy, které se ozývaly z bytu o patro níže.“, „Ворочаясь без сна в гостиничной кровати, я никак не мог отделаться от ощущения“¹⁰⁷ – „Převaloval jsem se v hotelové posteli a nemohl jsem usnout. Nějak jsem se nedokázal zbavit pocitu“.

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² Příloha č. 1.

¹⁰³ Příloha č. 2.

¹⁰⁴ VYSLOUŽILOVÁ, E. A KOL. *Cvičebnice překladu pro rusisty I*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002, str. 15-16.

¹⁰⁵ Příloha č. 2.

¹⁰⁶ Příloha č. 1.

¹⁰⁷ Příloha č. 2.

- **Explicace, opisný překlad**

Při explicaci se zamění lexikální jednotka slovním spojením, které podrobněji nebo méně podrobně vysvětluje, objasňuje její význam.¹⁰⁸ Např.: „Был снежный декабрь, близкий к завершению” - „Byl konec prosince a venku sníh“, „Их в детстве мы читали” - „Když jsme byli malí, recitovali jsme je“, „Первое мая, Елка больная, Потому что у елки Выпали иголки”¹⁰⁹ - „Na prvního máje, Vánoční stromeček nemocný je, Protože na vánočním stromečku Nenajdeš už ani jednu jehličku“.

- **Kompenzace**

Při tomto způsobu překladu se obsahové prvky v textu převádějí jinými prostředky.¹¹⁰ Např.: „Я говорю «услышал», потому что смотреть там было не на что: смуглая, полуеврейка-полуиндианка, со сросшимися бровями, да еще и хромая.”¹¹¹ – „Říkám „uslyšel“. Svým vzhledem by ho určitě nezaujala. Snědá, na půl Židovka, na půl Indiánka, se srostlým obočím a ještě k tomu i chromá.”

- **Celkové přehodnocení**

Tento způsob převodu se uplatňuje často při překladu frazeologismů a ustálených slovních spojení.¹¹² Např.: „Попал, — сказал сухо. — Поймали одни... Отбатрачил на них”¹¹³ - „Dostal jsem se do kaše...“, „Когда он появился в городе, он был уже в летах“ - „Když se objevil ve městě, už nebyl nejmladší“, „Был настоящий мужчина, а теперь нужен одним только мухам.”¹¹⁴ - „Byl to opravdový muž, ale teď už по нем нештётке ani pes.“

¹⁰⁸ VYSLOUŽILOVÁ, E. A KOL. *Cvičebnice překladu pro rusisty I*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002, str. 15.

¹⁰⁹ Příloha č. 1.

¹¹⁰ VYSLOUŽILOVÁ, E. A KOL. *Cvičebnice překladu pro rusisty I*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002, str. 16.

¹¹¹ Příloha č. 2.

¹¹² VYSLOUŽILOVÁ, E. A KOL. *Cvičebnice překladu pro rusisty I*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002, str. 16.

¹¹³ Příloha č. 1.

¹¹⁴ Příloha č. 2.

BEZEKVIVALENTNÍ LEXIKUM

Pro výrazy ve výchozím jazyce označující místní jev, pojem či reálii nemusí existovat příslušný ekvivalent v cílovém jazyce. Tuto bezekvivalentní slovní zásobu můžeme přeložit např. pomocí transliterace a transkripce, kalkováním, opisným, vysvětlujícím překladem, přibližným překladem nebo vytvořením nového domácího výrazu, neologismu.¹¹⁵

Pokud chybí překladateli znalosti z reálií zemí, může mít problémy s převodem některých názvů a jmen. U těchto dvou povídek se mohou tyto problémy také vyskytnout. Zvláště v povídce „Tvar kruhu“¹¹⁶ je řada takovýchto slov. Mnoho z nich už bylo převedeno z jiného jazyk. Např.: španělská jména.

Překladatel má řadu možností, jak tato jména může přeložit. Záleží pouze na něm, jaká slova si zvolí. Řada osobních jmen může být zachována, některá je možné upravit. Např.: po vyhledání slova „Дерибасовская“, překladatel zjistí, že se jedná o ulici. S využitím transkripce můžeme ponechat slovo „Deribasovská“. Můžeme se také snažit vyhledat, jak by se dané slovo psalo španělsky. Např.: u výrazu „Эль Чокло“ zjistíme, že se jedná o „El Choclo“ a převedeme ho do této podoby. Pokud jde o jméno našeho hrdiny „Механик“, můžeme se rozhodnout, zda si pro něho vybereme jméno „Mechanik“, „Technik“ nebo třeba „Šikula“. V textu najdeme zmínku o tom, že uměl opravit každé zařízení a přístroj. V českém prostředí jsou tyto lidé nazýváni jako šikulové nebo technici. Můžeme vybrat třeba jméno „Technik“. Další problém může nastat s převodem jména „Луханьера“. Můžeme použít jméno např.: „Lujanviera“. Některá slovíčka se nemusí vyskytovat ve slovníku a jak je potom přeložit?. Např.: slovíčko „аламсена“. Toto slovíčko převzaté zřejmě ze španělštiny nenajdeme ve slovníku. Z textu se dovídáme, že se jedná o nějaké obydlí. Pro Latinskou Ameriku byly typické haciendy, a proto bychom mohli toto slovo použít.

¹¹⁵ KNITTLOVÁ, D. *K teorii i praxi překladu*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000, str. 9.

¹¹⁶ Příloha č. 2.

Existují i jiná dělení překladatelských postupů. Americký teoretik Vázquez-Ayora rozlišuje těchto osm strategických postupů: transpozici, modulaci, ekvivalenci, adaptaci, amplifikaci, explicitaci, vynechání a kompenzaci. Vinaye a Darbelnet dělí postupy na transkripci, kalk, substituci, transpozici, modulaci, ekvivalenci a adaptaci.¹¹⁷

V rovině grafémů (fonémů) se překladatel pohybuje při transkripci a transliteraci.

Překladatel přizpůsobuje text příjemci s odlišným zázemím také na základě zkušenostního a situačního kontextu.¹¹⁸

2. 3. 3 VLASTNÍ PŘEKLAD POVÍDEK

2. 3. 3. 1 *Vánoční stromeček*¹¹⁹

Sergej Šargunov

MOJE SOUSEDKA MARGARITA S OPADANÝM VÁNOČNÍM STROMEČKEM...

Nepoznal jsem ji hned. Zdálo se mi, že je to přelétavá dívka.

Zaslechl jsem klakson auta. Vyklonil jsem se. Šla lehce a svižně. Vzadu za ní troubilo auto, které se snažilo vyjet z našeho úzkého dvora. Margarita se ale neotočila a ani neuhnula. Pouze jako baletka zvedla nohu do vzduchu centimetr od nárazníku. Kolem dokola byl sice slunečný, ale studený první májový den. Margarita došla na smetiště a daleko odhodila opadaný vánoční stromeček.

...Kamarádil jsem s Igorem. No, jak kamarádil – venčili jsme spolu psy za domem v parku.

¹¹⁷ KNITTLOVÁ, D. *K teorii i praxi překladau*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000, str. 9.

¹¹⁸ *Ibid*, str. 8.

¹¹⁹ Příloha č. 1.

Byl konec prosince a venku sníh. Naši psi pobíhali a rozhrabávali sněhové závěje a my jsme ťapkali po cestičce mezi stromy. Igor se jako obvykle hrbil, byl tlustý a podsaditý. Na sobě měl černou bundu s kapucí a pevné boty. Prostě chlapisko. Bylo mu dvacet jako mně. Pracoval v autodílně a žil s matkou, která se jmenovala Margarita. Bylo jí čtyřicetpět let a byla krásná. Pracovala jako zdravotní sestra. Od častého pití alkoholu vypadal její obličej, jako by byl pokryt tenkou vrstvou růžového vosku.

- „Kde budeš vítat Nový rok?“ zapálil si další balenou cigaretu. „S rodiči? Nebo s děvčetem? S Natašenkou, že jo?“

- „Ještě nevím,“ řekl jsem. „Rodiče odjedou na chatu, s Natašenkou jsem se pohádal.“

- „Chtěl jsem se svými, s brachy. A možná, že Nový rok přivítám s mamkou. Už jsem „schrastil“ vánoční stromeček.“

- „Skvělé.“

- „Víš jak? Krátce řečeno, uskutečnili jsme nájezd. S vánočními stromečky kšeftují kdejací hajzlové. V noci, stručně řečeno, hlídač stojí a hlídá, a vánočních stromků, kurňa, mraky. Ani ceknout nestačil. Přihnali jsme se, povalili jsme ho ksichtem do sněhu. Vánoční stromečky jsme podpálili a vypadli. Krásně hořely a praskaly, sakra. A pro sebe jsem si jeden vzal. A coby ne, když žiji hned vedle...“

Zachycení kamerami se zatím ještě nebáli.

- „A proč mi to tady povídáš?“ vztekle jsem zapískal na psa, který s čámákem zabořeným dlouhou dobu ve sněhu zápasil s něčím ne příliš dobře vypadajícím.

- „No a? Není to paráda, co?“ zatřepal kapucí a ven mu vyklouzla holá hlava.

Měl svěží tvář, nos pršáček a ledové oči pod světlým obočím.

Na Nový rok ve dvě hodiny dlouze zazvonil u dveří a já jsem s ním šel do jejich bytu. Igor se potácel od zábradlí ke zdi, zatímco jsme scházeli schody. V obývacím pokoji za stolem, v krémové halence a kožené sukni seděla Margarita. Po celou dobu, kdy jsem tam byl, kladla nohu přes nohu, jednou levou přes pravou, podruhé pravou přes levou. Od toho jí vrzala černá sukně.

Běžela televize. Napravo trčel vánoční stromeček v železném vědru s pískem. Byl malý, ale hustý a bohatě ověšen ozdobami.

- „Hodně štěstí v Novém roce!“ Margarita se na mě usmála a upila víno. Měla plné rty, namalované červeným voskem. „Přeji ti věrné děvče... Vám věrná děvčata, děti. Já už jsem stará, svoje už... a vy... si spokojeně žijte...vy....“ blábolila přiopile.

Igor shodil televizor a svezl se na podlahu vedle hudební aparatury. Pouštěl si písničky. Vyhodil jednu kazetu, vložil další a čertil se. Nakonec našel tu, co potřeboval.

„Holohlaví¹²⁰ jdou...
A zdalipak je jich mnoho?
Mnoho, velmi mnoho...
Holohlaví jdou...“¹²¹

Bylo slyšet chraplavý, nakřáplý a současně tuctový, zastřený hlas zpěváka.

Igor poskakoval, jenom ne v rytmu písně. Jako kdyby opravdu poslouchal taneční hit. Pokaždé vyhodil ruku a snažil se dotknout stropu. Zpěvák chraptěl o čemsi dále, já jsem se napil a začal jsem odpovídat Margaritě, která vypadala, že už si při svém vzdělání na takové písně zvykla. Kazeta dohrála, Igor se posadil ke stolu. Vyčerpaně dýchal a na špičkách prstů jeho pravé ruky se bělalo vápno.

- „Hej, a mně ještě vodku,“ řekla Margarita.

- „Matko, nezahrávej si s opilostí,“ zachrčel Igor starostlivě, a mně se zdálo, že se chrapot z kazety přenesl na něj a možná, že i zpíval. To nebylo jasné.

- „Vánoční stromeček, normálka, co?“ zamrkal Igor.

- „Děcka, pamatujete si verše?“ nadhodila zastřeným hlasem Margarita. „U nás na zahradě... V dětství... Když jsme byli malí, recitovali jsme je....“ Škubla sebou a náhle zřetelně zarecitovala:

¹²⁰ skinheadi

¹²¹ ruská píseň „Бритоголовые идут“ od Fedora Volkova

„Na prvního máje,
Vánoční stromeček nemocný je,
Protože na vánočním stromečku
Nenajdeš už ani jednu jehličku...“

Prvního května jsem pochopil, že je vědma. Slunce se šplouchalo v blankytu, ptáci štěbetali, ale foukal silně vítr ze severu. Otvíral jsem okno, když jsem cítil závan jara a rychle zavíral, když mrzlo. Sousedka šla podivným tanečním krokem od vchodu ke smetišti, a odnášela tenký rezavý vánoční stromeček. Ani jsem si na něj nevzpomněl. To znamená, že vánoční stromeček stál v bytě od Nového roku, u ní, u nich...

Na konci ledna Igor zmizel. Zabili ho? Nebo utekl? Vždyť jsem ho pořádně ani neznal. Do této čtvrti jsem se přistěhoval před několika léty. Margarita se dala do pátrání. Jednou jsem ji potkal opilou. Pomohl jsem jí dojít do bytu. Řekla, že psa dala svému bratrovi: „On je pejskař.“ Nepatrně se přitiskla k hrudi a tragicky se rozesmála. A vánoční stromeček zůstal. Neměla sílu ho vynést? Nebo byl vánoční stromeček vzpomínkou? Pila, dívala se jak opadává jehličí z vánočního stromku a mizí naděje.

V noci na prvního máje mne probudily hlasy, které se ozývaly z bytu o patro níže.

- „Co si mám myslet?“ křičela Margarita.

- „A ty nemysli!“ křičel Igor. „Ty nemysli! Raduj se, matko!“

Můj pes se také probudil. Zaštěkal a tázavě se na mě podíval.

Ráno jsme si spolu s Igorem zakouřili na schodišti. Byl pohublý, přátelský, ale uzavřenější.

- „Dostal jsem se do kaše,“ - řekl suše. „Jedny chytli... Přestal jsem na ně otročit – a... A utekl jsem...“ chtěl cosi dodat, ale mávnul rukou.

Vrátil jsem se k sobě a za oknem jsem viděl Margaritu jak odnáší vánoční stromeček.

2. 3. 3. 2 *Tvar kruhu*¹²²

Sergej Kuzněcov

NAŠE PŘEDSTAVA O MĚSTĚ JE VŽDY PONĚKUD ANACHRONICKÁ.

Buenos Aires jsem si představoval jako město tajemné, s chatrčemi a knihovnami, možná i takové bylo kdysi, ale dnes jen málo připomíná město, které jsem si oblíbil v knihách, přečtených v dobách, kdy bylo obtížné vůbec jen pomyslet na tak daleké cestování.

Je třeba říci, že moje cesta byla na hony vzdálená turistickému putování. To, co jí předcházelo, bylo v těch neklidných letech běžné: Ke konci moskevské perestrojky několik přátel začíná společně podnikat proto, aby za několik let zjistili, že jeden z nich až přespříliš svobodně nakládal společnými financemi, rozházel peníze za holky a jiné kratochvíle. Věřitelé a bandité začínají pronásledovat obchodní partnery neúspěšného podnikatele a těm už nezbyvá nic jiného než utéci.

Byl jsem jedním z takových uprchlíků. Latinská Amerika mi vždy připadala jako ideální místo, kam bych mohl utéci. Cítíš se v ní, když ne bývalým nacistou, potom třeba jako takový Arthur Rimbaud: všechno je pryč a vše je dovoleno.

První večer, jen co jsem si nechal věci v hotelu, ponořil jsem se do labyrintu ulic, které nebyly moc podobné těm, které se objevovaly kdysi v mojí fantazii. Avšak moje bolestné procitnutí, způsobené několikahodinovým letem, mi nedávalo jinou možnost. Nemohl jsem usnout, a proto jsem se rozhodl, že příznaky jet-lagu přemohu alkoholem. Noční procházku jsem zakončil v barech. Doufal jsem, že někde uslyším tango. Všude bylo slyšet světové melodie a jenom ne tango. Objednal jsem si tequillu. Z nápojů, které jsem znal z Moskvy, byla zeměpisně nejbližší Buenos Aires.

¹²² Příloha č. 2.

Po větším množství vypitého alkoholu se mi město líbilo stále víc a víc. Dívky se stávaly hezčí, na mužích byly vidět rysy legendárních gaučů, kterými ale v nejlepším případě mohli být jejich pradědové. Přecházel jsem z jednoho baru do druhého, dokud mé unavené nohy neskončily v menší půlnoční růžové kavárně. Klesl jsem za stolek kruhového tvaru a pochopil jsem, že dnes moje noční putování končí. Objednal jsem si tequillu, ale až po druhé skleničce jsem zjistil, že z repráků zní tango „El Choclo“ – melodie známá každému sovětskému školákovi, slavná oděsská píseň o pivnici, která byla otevřena v Deribasovské. Moje kamarádka, která rozuměla španělsky, mně již před mnoha léty řekla, že se shodují i náměty písní. V opilosti jsem uvažoval, jaký je ve skutečnosti rozdíl mezi Oděsou nebo Buenos Aires. Moře, přístav, hospody, námořníci, děvy. A ještě Židé. Možná ještě diktatura, avšak v tomto jsem si nebyl příliš jistý. Stejnou historku je možné vyprávět v různých jazycích s přenesením hrdinů do různé doby a do různých zemí. To samozřejmě není náhoda, protože,... protože....

Zřejmě jsem si zdřímnul, ačkoliv jsem měl dojem, že jsem si položil hlavu na zkřížené ruce pouze na vteřinu. Poté, co jsem se probal, všiml jsem si, že se melodie změnila a že naproti mně sedí stařík v pomačkaném klobouku a staré bundě. Vypadal, jakoby byl poznamenán dobou. Hned mi byl sympatický. Přemýšlel jsem proč. Byl pravděpodobně symbolem mého dávno zmizelého Buenos Aires.

Pozdravil jsem se s ním a tím jsem vyčerpал polovinu své slovní zásoby španělštiny. Stařík se pousmál a odpověděl anglicky. Pozval jsem ho na tequillu. Souhlasil. Pomalu jsme se rozpovídali.

Jak jen jsem mohl nejstručněji, řekl jsem mu svůj příběh: přítel - jidáš, zmizelé peníze, bandité – věřitelé.... Zatímco jsem vyprávěl o svých potížích v cizím jazyce a v cizím městě, napadlo mě, že hrdinové mých oblíbených argentinských povídek byli ve skutečnosti spíše podobní moskevským kamarádíkům.

- „A kdy se vrátíš?“ zeptal se stařík.

- „Nevím,“ odpověděl jsem bezstarostně, opilý namol, „možná nikdy. Jestli se vrátím, bez okolků mě zabijí. Zůstanu zde.“

- „Je těžké žít daleko od rodné země,“ řekl stařík, „a ještě těžší je umírat.“

Zmlkli jsme. Číšník nám ještě přinesl tequilly. Napili jsme se a stařík vyprávěl příběh, který se pokusím převyprávět a zachovat pokud možno přirozené kouzlo jeho vyprávění.

„Také můj otec uprchl před mnoha lety do Buenos Aires. Když se objevil ve městě, už nebyl nejmladší, ale jeho vnitřní síla přitahovala lidi a vzbuzovala úctu. Vy si ještě pamatujete jaké bylo Buenos Aires v té době? Quilombos¹²³ a karty, kalja, pelyňkový alkoholický nápoj, haciendy, kudly,... zvláště je-li řeč o Palermu, Corralese a Bajo. A zrovna sem přijel můj otec a zde i zůstal. Vždy říkal, že je ze severu, možná to znamenalo - ze Států. Vůbec neznal Lunfardo¹²⁴ a převážně mluvil s přízvukem naším jazykem. Jméno, kterým se nechal oslovovat bylo natolik odlišné od běžných jmen, že si na něj dokonce ani nyní nemohu vzpomenout. Všichni u nás ve čtvrti ho čím dál více oslovovali Technik, protože si uměl poradit s jakýmkoli přístrojem.

Otec si pronajal pokoj na prvním patře u vážené paní, vdovy, seňory Klementiny.

Jak už jsem řekl, byl už v letech, ale přiměl se mít se rád. Říkali, že nikdy nespí. Vždy slyšel, když se někdo přiblížil k jeho dveřím a stačil je otevřít dříve než host vzal za kliku. Brzy se nějak samo sebou stalo, že téměř vždy bylo vedle něho několik věrných chlápků, takových, kteří se umí dobře ohánět nožem. Spolu řešili různé záležitosti, o kterých se povídalo a které dokonce zastínily i slávu dona Elicia z bandy ze čtvrti Oriental. Avšak nestalo se tam nic tak zajímavého, co by stálo za to, aby si to lidé pamatovali po tolika letech. Technik si zanedlouho našel ženu Lujanvieru a pořídil si černou motorku.

Kamarádství bylo podivné stejně jako láska nebo zádrhele objevující se v životě. Mezi chlápky, kteří se motali kolem Technika, byl i jakýsi Santiago Fischbein, chudý, zrzavý mladíček z periferie, stydlivý a zbabělý. Nikdy jsem nemohl pochopit čím si získal Technika, že si byli tak blízcí.

¹²³ vesnice uprchlíků (černých otroků) z plantáží

¹²⁴ argentinský dialekt

Santiago po večerech vysedával v haciendě s Technikem a Lujanvierou, pil kalju a poslouchal habaneru. Technik nazýval Santiaga „synkem“, a možná v něm opravdu viděl syna, kterého nikdy neměl.

Nikdo nevěděl, proč Technik uprchl. Říkalo se, že je to slavný bandita, který prý vyhazoval do povětří sejfy v San Franciscu a na jeho hlavu prý byla vypsána velká odměna. Jiní tvrdili, že je to revolucionář, který se ukrývá před policií. Jednou večer, když lampy v haciendě svítily nezvykle slabě a houslisté hráli habaneru, vzpomínal Technik ve svém splýnu na to, co bylo kdysi. Přitom prozradil Santiagovi, že ho zradil člověk kterému důvěřoval.

- „Spolu vyřešíme jednu záležitost,“ řekl Technik. „Ve dvou, proti celému městu.“ Bylo tam hodně drsných chlapíků, na konci ale nezůstal ani jeden. A tehdy jsem pochopil, že můj učitel jednoduše plní objednávku hlavy tohoto městečka, staříka Abrahama Jaye.

- „On vás vydal policii?“ zeptal se Santiago.

- „Ne, utekl jsem dříve,“ odpověděl Technik, „hned poté, co do města přišlo federální vojsko.“

Tehdy si Santiago myslel, že je řeč o jakési epizodě z občanské války, možná v Mexiku. Stejně nechápal detaily, ale za několik dní řekl jeden známý policajt, že už je dávno vypsána odměna na Technikovu hlavu.

Jednou v noci na tanečkách u Pardy uslyšel Technik Fridu. Říkám „uslyšel“. Svým vzhledem by ho určitě nezaujala. Snědá, na půl Židovka, na půl Indiánka, se srostlým obočím a ještě k tomu i chromá. Říkali, že jako děvčátko měla nehodu a zůstala na celý život invalidou. Tehdy byla úplně jiná doba než je dnes. Žena potřebovala muže, aby mohla přežít. A na co se mohla spoléhat Frida, která ještě navíc nemohla už tančit?

Měla ale hlas. Mnoho let uběhlo, ale když si vzpomenu, jak zpívala, mráz mi běhá po těle. Jednou někdo z mladíků řekl Fridě, aby vystupovala na scéně. Začala se

tomu smát. Po večerech zpívala na haciendách a při tom hrála na kytaru. Někdy ji doprovázel některý z muzikantů.

Tak tedy, když uslyšel Technik její hlas, zapomněl na vše. Vstal a odešel k Fridě. Opustil oba dva, Lujanvieru i Santiaga.

Dnes již Lujanviera dávno nežije, ale měli jste ji vidět tenkrát. Kolik už je to let. I dnes vidím květované šaty, které měla na sobě v onu osudnou noc. Samotné oči si to žádaly. Jednou spatříš a už nikdy nezapomeneš.

Jedním slovem, nebyla to taková žena, která by se jen tak snadno nechala odkopnout. Podívala se na Santiaga. Měla černé a bezedné oči.

Následující večer Santiago zašel k Technikovi. Jako vždy, Technik otevřel dveře. Sotva Santiago vstoupil na terasu, bodl Technika několikrát nožem do hrudi. Seňora Klementina, která tam přiběhla hned jak zaslechla výkřiky, potom vyprávěla, že Technik pohleděl na vraha s mírnou výčitkou a překvapeně těžkopádně řekl: „Ty brďo, chlapec!“, a potom přidal několik slov v neznámém jazyce. Ať je to tak, nebo tak, za minutu už připomínal Technik, jako všichni nebožtíci zbytečné harampádí. Když přišla policie, seňora Klementina řekla: „Byl to opravdový muž, ale teď už po něm neštěkne ani pes.“

Ani policie, ani Technikovi kumpáni nechytily Santiaga. Říkalo se, že chlapec utekl na Východ a sehnal si práci jako dělník. Někdy večer vycházel z fabriky, jejíž barva cihlových zdí splývala s červánky na obloze. Santiago si vzpomněl na to, že když Technik umíral a krvácel z bodných ran na hrudi, řekl jidišem: „Je to ohavné zdechnout daleko od vlasti.“

To také byla poslední Technikova slova, a vůbec to nebylo „ty brďo, chlapec!“, která se ještě mnoho let šířila v ústním podání na haciendách i v barech. Ale o tom se už potom nikdo nedověděl. Seňora Klementina nerozuměla řeči jidiš a Santiago o tom nikomu neřekl.

Po mnoha letech, když už se na tuto historku zapomnělo, vrátil se Santiago do Buenos Aires a navštívil San Telmo, které bylo vždy poklidnou čtvrtí.

Proč Santiago zabil Technika? Jedni říkají, že za Lujanvieru, druzí, že mu zaplatil don Elicio, nebo se nechal zlákat slíbenou odměnou. Zdalipak je to důležité? Prostě se setkali dva lidé, starý a mladý. Starý nazýval mladého svým synem, ale ten ho zabil. A to je vše.

Bojím se, že v mém převyprávění tato historka zní příliš vyumělkovaně. Možná za to může tequilla, která mi podstrkuje původní slova přečtená v knihách. A k tomu příběh člověka, který udělal revoluci, a získal moc nad policajty, příběh, který je dobře známý jakémukoliv Rusovi. To, že vyhnanec našel svoji smrt v Latinské Americe, pouze doplňuje místní kolorit.

Abych se revanšoval staříkovi za historku, vyprávěl jsem mu o mladé Američance, která našla lásku a svoje štěstí na Kubě, možná také, že i jakousi jinou báchorku z množství těch, které jsem vždy rád vyprávěl.

V taxíku na cestě do hotelu jsem se vzpamatoval a těch patnáct minut mě donutilo vystřízlivět. Převaloval jsem se v hotelové posteli a nemohl jsem usnout. Nějak jsem se nedokázal zbavit pocitu, že historka, kterou mi stařík vyprávěl, skončila uprostřed. Zdála se mi nedokončena. Hlavou se mi honilo plno dalších otázek na které jsem ještě neznal odpověď.

Avšak ráno, když už vrátí v černém nemohli zabránit pronikajícím ostrým slunečním paprskům, pochopil jsem. Vypravěč začal tím, že Technika nazval svým otcem. Po celou dobu jsem se snažil odhalit, kdo z hrdinek příběhu je jeho matka. Uvažoval jsem o Lujanvieře i o Fridě, možná dokonce i o señoře Klementině, ale můj společník nic o tom neřekl. Je možné, že si svou historku vymyslel za pochodu a na konci příběhu už zapomněl, s čím začal.

Vlastně jeden detail mě přivedl k domněnce, která se mi teď zdá jedinou správnou. Pouze Santiago znal poslední Technikova slova a nikdy je nikomu neřekl.

Odkud tedy ta slova znal vypravěč? Je možná pouze jediná odpověď, on sám byl Santiago, zrádce, který zabil svého nevlastního otce. A dokonce po uplynutí mnoha let si nepamatuje proč.

Santiago se chtěl rozhovorem s opilým cizincem v půlnočním baru vlastně vyzpovídat. Podříkával se a zanechával ve svém příběhu hádanky. Jako by doufal, že společník sám položí rozhodující otázku. Možná, že se chystal odhalit sebe na samém konci, ale opět, už ne poprvé, mu chyběla odvaha. Je snadné jím za to opovrhovat, možná dokonce snadnější než za vraždu spáchanou dávno v mládí.

No, kdo jsem já, abych mohl opovrhovat Santiagem? Když bych já vyprávěl historku o svém útěku z Moskvy, stěží bych našel sílu se přiznat, že zrovna já jsem oklamal své přátele, utratil peníze za kokain a procenta za hloupé zlodějské úvěry. Snad jen na samém konci bych to mohl naznačit.

Nyní jsem odsouzený utíkat celý život. Před dvěma dny jsem si půjčil peníze od Denise – posledního, kdo mi věřil. Řekl jsem, že mu dluh splatím za měsíc. Možná, že dosud věří, že mě za měsíc uvidí.

V Moskvě mě nikdo nečeká, kromě věřitelů a vrahů. Třeba už to není tak vážné a já se přece vrátím. Možná, že je smrt lepší než vyhnanství, lepší než věčný útěk.

V ranním snu jsem uviděl Technika. Do jeho svetru se rozplývala krvavá skvrna, oči v brýlích s kulatými obroučky hleděly bezradně a překvapeně. Natáhl ke mně ruku a několikrát řekl cosi v jazyce, který jsem neznal. Ale tam, ve snu jsem byl přesvědčen, že Technik říká to samé, co před mnoha lety. Jako by čekal dokud to nepochopím, pořád dokola opakuje: „Je to ohavné zdechnout daleko od vlasti.“

3 VYUŽITÍ POVÍDKY VE VÝUCE

Čtou dnešní mladí lidé povídky od současných spisovatelů? Pokud jde o vzorek studentů, kteří studují na Moskevské státní univerzitě, tak mohu konstatovat, že moc ne. Tento jev je běžný i v jiných zemích. Na základě ankety,¹²⁵ kterou vyplnilo přibližně 20 % oslovených respondentů, čte současné ruské autory přibližně jedna třetina. Převážná většina čte především ruské klasiky. Možná je to dáno i tím, že dnes již nevznikají tak velká a umělecky velmi cenná literární díla, neboť se vše podřizuje trhu, jeho nabídce a poptávce. Také nesmíme opomenout typický rys dnešní doby – spěch. Dnes všichni pořád někam spěchají, za něčím se honí. Vše je velmi uspěchané. Vzniká sice mnoho literárních děl, ale jsou většinou psána narychlo a velmi povrchní.

Studenti také přiznali, že nemají na čtení děl současných ruských spisovatelů moc času nebo že raději čtou cizí autory. Jaké současné ruské spisovatele čtou, jaké jsou jejich nejoblíbenější povídky a proč? Současní ruští spisovatelé, které uvedli studenti jako své nejoblíbenější jsou: např.: Taťána Tolstá, Dmitrij Gluchovskij, Anna Achmatová, Boris Akunin, Nikolaj Stěpanov, Vladimír Sorokin, Dmitrij Bykov, Alexandr Solženicyn, Michail Elizarov, Alexandr Markov a Ivan Bunin. Povídky, které jsou u studentů oblíbené jsou např.: „Лимпопо” (studentce se líbí magický realismus), „Статский советник”, „Щинель” (studentce se líbí, že autor poukazuje na to špatné, co se v zemi děje), „Детская книга” (studentce se líbí příběh hlavního hrdiny, jeho dobrotivá povaha, šťastný konec povídky, cestování časem), „Танцор” (studentovi se líbí zobrazený svět fantazie), „Метель” (studentovi se líbí beznaděj?), „Настенька” (studentce se líbí syžet, forma a jazyk díla), „СПИ” (studentovi se líbí idea autora, že současný život se jakoby odehrává ve sně), „Один день Ивана Денисовича” (studentovi se líbí téma, syžet a osobní styl autora), „Библиотекарь” (studentce se líbí spojitost se současností), „Антоновские яблоки” (studentce se líbí jazyk autora, připadá jí, jakoby bylo jaro, seděla na zahradě a kolem ní krása a klid).

Abychom podpořili čtenářskou gramatnost, je třeba zahrnout čtení uměleckých textů do hodin. Vybrané povídky je možné využít např.: v rámci výuky ruského jazyka. Jedná se o autentické texty a jsou velmi vhodným doplňkovým materiálem.

¹²⁵ Příloha č. 2.

Obě vybrané povídky nejsou pro úplné začátečníky. Pro začátečníky můžeme vybrat pouze některé pasáže povídek. Celé povídky jsou ale vhodné pro studenty, kteří již dosáhli jazykové úroveň A1 a samozřejmě i dalších úrovní (B1, B2, C1). Celé texty je vhodnější využívat na středních školách, kde jsou již studenti věkově přibližně stejně staří jako postavy povídek. Mohou lépe rozumět společenským problémům, které jsou v povídkách zachyceny. Problémy lidí, o kterých se v povídkách píše, se mohou týkat právě studentů na středních školách (např.: alkoholismus, krádeže, členství v různých skupinách).

3.1 OBLAST RUSKÝCH REÁLIÍ

V mezipředmětových vztazích můžeme téma povídky současných ruských spisovatelů využít např. ve vztahu k českému jazyku a literatuře, kdy jsou probírány jednotlivé literární žánry nebo současná česká literatura. Studenti tak získají i znalosti z ruských reálií.

Příklady úkolů:

Co znamená řecký výraz épos? (Možná odpověď: slovo vyprávění).

Charakterizujte pojem epický žánr. (Možná odpověď: žánr v sobě zahrnuje literaturu, která o něčem vypráví, obsahuje určitý děj odehrávající se v prostoru a čase a pojící se se životem zobrazovaných postav.¹²⁶

Jak se dělí epika? (Možná odpověď: na velkou epiku, střední epiku a malou epiku).

Jaké znáte epické žánry? (Možná odpověď: velká epika – epos, román, střední epika – novela, povídka, romaneto, drobná (malá) epika – anekdota, bajka, parabola, podobenství, pohádka, pověst, umělecká črta, poéma).

¹²⁶ RICHTEREK, O. *Úvod do studia ruské literatury*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2001, str. 69.

Kdo z ruských spisovatelů psal povídky? (Např.: Puškin, Gogol, Dostojevský, Bunin, Gorký).

Text - Současná ruská literatura

Současná ruská literatura pohledem Konstantina Milčina¹²⁷

Posledních dvacet let se ruská literatura snaží najít své nové místo. Hledá nová témata, která by odpovídala duchu dnešní doby. Není to jednoduché, neboť se od současných spisovatelů očekává, že budou na jedné straně pokračovateli velkolepé literární tradice a na druhé straně budou dostatečně „aktuální“. Dnes je ale spíše kvalita v pozadí kvantity.

Jaká témata jsou dnes čtenářům předkládána současnými ruskými spisovateli? Milčín jich uvádí těchto sedm: extrémní situace, zánik impéria, nový ruský člověk, návrat k zlatému věku, apokalypsy, vlastní malý svět a emoce.

Mezi extrémní situace patří hlavně témata vězení, válka a procesy s politickými vězni. Vězeňská tematika je věčná. Řada ruských spisovatelů na vlastní kůži zažila válku a má i vlastní zkušenosti s pobytem ve vězení. Mezi spisovatele, kteří zachycují ve svých dílech výše uvedená témata patří např.: V. Šalamov, A. Solženicyn, Vladimír Něsterenko, Andrej Rubanov, Arkadij Babčenko, Vladimír Makanin a Vjačeslav Mironov.

Druhým tématem je zánik impéria. V devadesátých letech dvacátého století zažila ruská společnost velké trauma. Rozpadl se Sovětský svaz, do té doby jedna z velmocí a s ní i celý Východní blok. Ze společnosti se začalo vytrácet sociální cítění, morálka a principy ekonomie. Nikdo už dnes neví, komu může věřit, na co být hrdý, co dělat a jak dále žít. Autoři se snaží zachytit nostalgii ruské společnosti a myšlenku znovuzrození velkého impéria Sovětského svazu. Mezi ruské spisovatele, kteří se tomuto tématu věnují, patří např.: Alexandr Prochanov (román „Pan Hexagen“), Zachar

¹²⁷ MILČIN, K. *Невроз времен*. [online] [cit. 2013-01-3]. Dostupné na [www.<http://www.rusrep.ru/article/2012/07/30/>](http://www.rusrep.ru/article/2012/07/30/).

Prilepin, Michail Elizarov, Michail Gigolašvili, Leonid Juzefovič, Dmitrij Bykov a Michail Šiškin.

Malý ruský člověk je dalším oblíbeným tématem ruských spisovatelů. V literatuře nemůžeme opomenout současnost a s ní spojený vznik nových typů lidí, kteří pracují na úřadech nebo podnikají, mají hodně peněz, které vyhazují za různé kratochvíle, ale jejich život je v podstatě nudný. Tito hrdinové vznikli hlavně vlivem anglosaských spisovatelů, např.: Helen Fielding. Mezi ruské spisovatele, kteří si toto téma oblíbili, patří např.: Oxana Robski, Olga Slavniková (dílo „Lehká hlava“), Viktor Pelevin, Sergej Minajev, Andrej Rubanov (román „Připrav se na válku“), Alexandr Terechov (román „Němci“).

Dalším tématem je hledání zlatého věku. Někteří spisovatelé tvrdí, že by se Rusko mělo vrátit ke své literatuře zlatého věku, do doby, která byla ideální. Pro Borise Akunina bylo skvělé období devatenáctého století. Byla to doba velkých reforem, estetické harmonie a vzestupu inteligence. Pro Dmitrije Bykova byla ideální dvacátá a třicátá léta dvacátého století, která se vyznačovala bouřlivým životem ruské inteligence. Alexej Ivanov se obrací k dějinám patnáctého století, dějinám, kdy Rusko pokořilo Ural. Byla to sice krutá doba, ale pro spisovatele je velmi inspirativní. Velmi oblíbené jsou i různé biografie. Např.: Dmitrij Bykov napsal biografii Pasternaka, Okudžavy, Gorkého, Alexej Varlamov knihu o Alexeji Tolstém, Ludmila Saraskina o Alexandru Solženicynovi.

Pátým tématem je téma apokalypsy. Apokalyptický a antiutopický žánr byl vždy oblíbený. Někdy více, někdy méně. Více se využívá v době krizí. Oblíbená je postapokalipsa. Pokračující světová ekonomická krize, zhoršení životního prostředí, nestabilní situace na Blízkém východě může vést k apokalypse, paranoidnímu očekávání konce světa, který předpovídali již staří Mayové. Díky těmto problémům budou mít spisovatelé vždy o čem psát. Hlavním úkolem antiutopie je předpovídat nejhorší scénáře. Apokalypsu ve svých dílech zobrazují např.: Vladimír Sorokin (díla „Den Opričníka“, „Cukrový Kreml“), Anna Starobincová („Živoucí“), Jelena Čuchinová („Mešita pařížské bohorodičky“), Viktor Pelevin (román „S. N. U. F. F.“).

Šestým tématem je téma „vlastní malý svět“. V současné ruské literatuře se často děj odehrává ve velkém městě (Moskvě, Petrohradu) nebo provinčním městě. Autoři, kteří umístili svůj příběh do městského prostředí jsou např.: Andrej Dmitrijev, Alexej Ivanov, Oleg Zajončkovský.

Posledním uvedeným tématem jsou emoce. Jestliže lidé dokáží cítit, pak žijí. Ruský národ je znám svojí sentimentálností, což se projevuje samozřejmě i v literárních dílech. Dříve dokázali ruští spisovatelé bravurně popsat emoční stavy, prožitky svých hrdinů, jejich vnitřní život. Dnes to dokáže pouze hrstka spisovatelů. Mezi ně patří např.: Ludmila Ulická, Michail Šiškin.

Úkol: Porovnejte témata, o kterých se píše v současné ruské literatuře s tématy v současné české literatuře.

Texty - Současní ruští spisovatelé

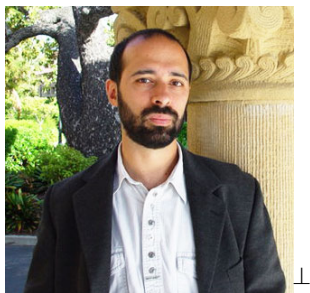

Obrázek č. 1 – Sergej Šargunov¹²⁸

Sergej Šargunov

Sergej Šargunov je ruský spisovatel, žurnalista a publicista. Narodil se 12. května 1980 v Moskvě v rodině duchovního. Studoval na Moskevské státní univerzitě (МГУ) na Fakultě žurnalistiky. Napsal např.: román (роман) „Ptačí chřipka“ („Птичий грипп“, 2008), povídku (рассказ), „Vánoční stromeček“ („Елка“, 2012).

¹²⁸ ŠARGUNOV, S. [online] [cit. 2013-01-3]. Dostupné na [www..<http://www.rusrep.ru/article/2012/07/30/elka/friends/>](http://www.rusrep.ru/article/2012/07/30/elka/friends/).

Obrázek č. 2 – Sergej Kuzněcov¹²⁹

Sergej Kuzněcov

Sergej Kuzněcov je ruský spisovatel, kulturolog, žurnalista a překladatel. Narodil se 14. června 1966. Studoval na Moskevské státní univerzitě na Fakultě chemie. Napsal např.: „Šedivoučkový vlček“ („Серенький волчок“, 2004), povídku „Tvar kruhu“.

Úkoly:

Přečtěte si texty o dvou současných ruských spisovatelích a přelože do ruštiny slova - narodil se, studoval, napsal. Se slovy utvořte věty v ruštině. (Např.: он родился, он учился, он написал. Он родился в 1980 году. Он учился в МГУ. Он написал роман Птичий грипп).

Co znamená zkratka „МГУ“? (Московский государственный университет имени М. В. Ломоносова, аббревиатура МГУ).

Studenti si procvičují slovní zásobu, tvoření vět, číslovky, jak se vyjádří učít se na univerzitě apod. Současně se naučí jména dvou současných ruských spisovatelů. Ve dvojicích si studenti mohou navzájem pokládat otázky a odpovídat na ně (např.: Когда он родился? - Он родился в 1980 году.). Budou tak rozvíjet svoje řečové dovednosti a procvičovat tvoření otázek v ruštině.

¹²⁹ KUZNĚCOV, S. [online] [cit. 2013-01-3]. Dostupné na [www.<http://images.yandex.ru/yandsearch?source=wiz&text=%D0%A1%D0%B5%D1%80%D0%B3%D0%B5%D0%B9%20%D0%9A%D1%83%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%86%D0%BE%D0%B2&noreask=1&img_url=http%3A%2F%2Fbooknik.ru%2Fstatic%2Four-authors%2F115-118_30.jpg&pos=7&rpt=simage&lr=10511&nojs=1>](http://images.yandex.ru/yandsearch?source=wiz&text=%D0%A1%D0%B5%D1%80%D0%B3%D0%B5%D0%B9%20%D0%9A%D1%83%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%86%D0%BE%D0%B2&noreask=1&img_url=http%3A%2F%2Fbooknik.ru%2Fstatic%2Four-authors%2F115-118_30.jpg&pos=7&rpt=simage&lr=10511&nojs=1).

Texty – definice povídek v českém jazyce a ruském jazyce

Povídka

„**Povídka** je prozaický epický útvar kratšího rozsahu než román. Od románu se liší také tím, že zachycuje pouze jeden aspekt života, ne život jako celek. Hlavními rysy povídky jsou jednoduchý děj a neměnnost charakteru hlavní postavy. Kořeny sahají do dávných dob vypravěčské tradice, ale za dobu vzniku povídky jako žánru je považován počátek 19. století.

Hlavní prvky povídky:

- Obvykle je soustředěna na jednu dějovou linii.
- Hlavní postavy se nevyvíjejí.
- Většina povídek končí pointou.
- Omezený záběr životní reality.¹³⁰

Рассказ

„**Рассказ** или новелла объёмом в несколько страниц, в которой изложен, как правило, один небольшой сюжет. К этой форме тяготеют детские сказки, притчи, анекдоты.¹³¹

Úkoly:

Přečtěte si českou a ruskou definici povídky. Jaký je mezi nimi rozdíl?

Přeložte výrazy do ruštiny: „jedna dějová linie“ a „krátký děj“.

Přeložte do češtiny ruskou definici povídky.

¹³⁰ *Povídka*. [online] [cit. 2013-01-3]. Dostupné na [www.<http://cs.wikipedia.org/wiki/Pov%C3%ADka>](http://cs.wikipedia.org/wiki/Pov%C3%ADka).

¹³¹ *Рассказ*. [online] [cit. 2013-01-3]. Dostupné na [www.<http://ru.wikipedia.org/wiki>](http://ru.wikipedia.org/wiki).

3.2 OBLAST JAZYKOVÝCH DOVEDNOSTÍ

Povídky je možné využít i k rozvoji jazykových dovedností studentů. Nabízí se nám zde možnost např.: práce s textem. Studenti si mohou zlepšit své jazykové dovednosti čtením cizojazyčných textů a úkoly, které se vztahují k danému textu. Úkoly bývají zaměřené na správnou výslovnost ruských slov, porozumění textu, interpretaci textu, rozšíření slovní zásoby, porozumění gramatickým jevům apod.

V hodinách ruského jazyka je možné využívat i metodu překladu. Tato metoda byla dříve velmi rozšířenou. Dnes se klade důraz spíše na komunikaci v hodinách cizího jazyka. Metoda překladu je nejdostupnější a nejracionálnější metoda. Pomocí překladu si můžeme rychle ověřit, zda studenti rozumí obsahům textů, mají dostatečnou slovní zásobu, znají gramatiku a umí pohotově reagovat v různých situacích.

Povídka „Елка”

Příklady úkolů:

O čem si myslíte, že bude povídka „Елка”?

Přečtěte si povídku „Vánoční stromeček“ v ruštině.

Vypište neznámá slovíčka.

Přeložte do ruštiny: vánoční stromeček, Nový rok, kamarádit se, pes, venčit psa, píseň, tančit, ptáci štěbetalyi, vítr foukal.

Seřad'te události, jak následovaly za sebou:

1. Margarita vyhodila opadaný vánoční stromeček (může být na začátku i na konci).
2. Igor utekl z domova.
3. Igor slavil Nový rok s matkou a kamarádem.
4. Igor venčil psa s kamarádem a povídali si.

5. Igor se vrátil domů.

O čem je text (povídka)? – nejdříve studenti řeknou obsah v češtině, pak se snaží říci věty v ruštině.

Jaké postavy v povídce vystupují? Jak se jmenují? Jak vyadají? – studenti odpovídají v ruštině.

Najděte v textu pasáže, kde autor popisuje fyzický vzhled a lidskou povahu.

Jaký svátek je v povídce zmíněn?

Jak se slaví tento svátek u nás a jak v Ruské federaci?

Jaké jsou symboly tohoto svátku? Napište je a přeložte.

Jaká roční období jsou zmíněna v povídce?

Vypište slovíčka z povídky podle témat:

- a) vzhled člověka -
- b) lidská povaha -
- c) oblečení -
- d) měsíce -
- e) roční období –

Vyberte si jedno roční období a popište ho (písemně v ruštině).

Popište sousedovi v ruštině svého kamaráda (práce ve dvojicích).

Jak a kde trávíte Vánoce, Silvestra, Nový rok? Studenti diskutují ve dvojicích.

Sestavte plán, co budete dělat o Vánocích, na Silvestra a na Nový rok jako parta kamarádů - např.: společný výlet na hory, společná oslava svátků, silvestrovská party. (Práce ve skupině (5 – 6) studentů).

Co si myslíte o Igorovi? Je to hodný člověk?

Co si myslíte o Margaritě?

Přeložte text (úryvek textu) do češtiny (23 řádků).

Paralelní dvojjazyčné čtení – studenti si mohou znovu přečíst text (úryvek textu) současně v ruštině a češtině (přeložený text na druhé straně). Lépe tak porozumí obsahu textu.

„Егор привычно горбился, плотный, коренастый, в черной куртке с капюшоном, крепких ботинках, пацан пацаном. Ему было двадцать, как мне. Он работал в автомастерской и жил с матерью по имени Маргарита, красивой, сорокапятилетней, она работала медсестрой, от частого алкоголя ее лицо пребывало под нежным слоем розового воска. ”

„Igor se jako obvykle hrbil, byl tlustý a podsaditý. Na sobě měl černou bundu s kapucí a pevné boty. Prostě chlapisko. Bylo mu dvacet jako mně. Pracoval v autodílně a žil s matkou, která se jmenovala Margarita. Bylo jí čtyřicetpět let a byla krásná. Pracovala jako zdravotní sestra. Od častého pití alkoholu vypadal její obličej, jako by byl pokryt tenkou vrstvou růžového vosku.“

Hra na překladatele. Studenti ve skupinách překládají společně úryvek textu. Neznámá slova vyhledávají ve slovníku a pak společně tvoří přeložené věty. (Studenti si procvičují práci se slovníkem, učí se vyhledávat ruská slova podle abůky). Mohou se také rozdělit do skupin, kde jedna bude překládat stejný text bez slovníku, druhá s překladovým slovníkem a třetí pomocí výkladového slovníku.

Hra na tlumočníky. Jeden student vypráví příběh v českém jazyce a jeden student příběh tlumočí pro celou třídu do ruského jazyka. Potom naopak, jeden student vypráví příběh v ruském jazyce a druhý ho tlumočí do českého jazyka (složitější).

Domácí úkol – napište pokračování příběhu. Co bude následovat např. za 5 let, 10 let. (Napište odstavec - 10 vět).

S úryvky povídek je možné pracovat i na základních školách. Např.: s odstavcem v povídce „Vánoční stromeček“¹³², kde je popis člověka:

„Егор привычно горбился, плотный, коренастый, в черной куртке с капюшоном, крепких ботинках, пацан пацаном. Ему было двадцать, как мне. Он работал в автомастерской и жил с матерью по имени Маргарита, красивой, сорокапятилетней, она работала медсестрой, от частого алкоголя ее лицо пребывало под нежным слоем розового воска. ”

Příklady úkolů na základě výše uvedeného úryvku:

Přečtete úryvek textu povídky. Studenti si zlepšují svoje řečové dovednosti a snaží se porozumět obsahu textu. Upevňují si slovní zásobu a zároveň si ji rozšiřují o nová jim neznámá ruská slovíčka. Mohou pracovat i se slovníčkem, který jim učitelka sama připraví nebo přinese do hodiny ruského jazyka.

Příklad připraveného slovníčku:

Словарь

А

автомастерская,- ой, ж

autodílna

алкоголь, - я, м

alcohol

¹³² viz Příloha č. 1

Б

ботинок,- нка, м

bota, botka

В

воск,- а, м

vosk

в

v

Г

горбиться,- люсь,- ишья

hrbit se

Д

двадцать, - и

dvacet

Ж

жить,- живу, - живёшь

žít

И

имя,- имени, с

jméno

К

как

jak, jakpak

капюшон,- а, м

kapuce, kápě

коренастый,- ая, -ое

podsaditý

красивый, -ая, -ое

krásný, hezký

крепкий, -ая, -ое

pevný, odolný

куртка,- и, ж

bunda

Л

лицо, - а, с

obličej

М

мать,- матери, ж

matka

медсестра, - ы, ж

zdravotní sestra

Н

нежный, - ая, - ое

něžný

О

она

ona

П

пацан, - а, м

kluk, klučina, hošík

плотный, - ая, - ое

tlustý

пребывать, - аю, - аешь

přetrvávat

привычно

obyčejně, obvykle, běžně

Р

работать, - аю, - аешь

pracovat, dělat

розовый, - ая, - ое

růžový

С

с

s

слой, - я, м

vrstva

сорокапятилетный, - яя, - ее

čtyřicetipětiletý

Ч

частый, - ая, - ое

častý

чёрный, - ая, - ое

černý

Э

это

to

Я

я

já

О čem je úryvek?

Jaké postavy vystupují v úryvku? Jak vypadají?

Vypište všechna přídavná jména z textu a přeložte je do češtiny.

Tvořte různá slovní spojení s přídavnými jmény. (Žáci mohou zapisovat slovní spojení ve skupinách na papír a která skupina jich napíše nejvíce, např. za deset minut, vyhrává).

Přeložte věty do ruštiny:

1. Igor měl na sobě černou bundu s kapucí a pevné boty.
2. Igorovi bylo 20 let.
3. Pracoval v autodílně.
4. Žil s matkou.
5. Margarita byla krásná pětáctýřicátnice.
6. Margarita pracovala jako zdravotní sestra.

Vypište slovesa v minulém čase a utvořte infinitivní tvary.

Povídka „Форма круга”

O čem si myslíte, že bude povídka „Форма круга”?

Přečtěte si povídku „Tvar kruhu“ v ruštině.

Vypište neznámá slovíčka.

Přeložte do ruštiny: Buenos Aires, Latinská Amerika, Oděsa, Moskva, San Francisco, Státy, utéct, utratit peníze, věřitel, lupič, zabít, vlast, stařík.

Seřad'te události, jak následovaly za sebou:

1. Santiago utekl na Východ.

2. Otec si pronajal byt u vdovy.
3. Otec uslyšel Fridu.
4. Santiago se vrátil do Buenos Aires.
5. Santiago začal vyprávět svůj příběh.
6. Vypravěč utekl do Latinské Ameriky.
7. Santiago zabil otce.

Rozhodněte, zda uvedená tvrzení jsou pravdivá (ano) nebo nepravdivá (ne):

- a) Otec měl vlastního syna.....
- b) Santiago zabil Abrahama.....
- c) Vypravěče zradili kamarádi.....
- d) Vypravěč jel na dovolenou do Buenos Aires.....
- e) Frida ráda tancovala.....
- f) Vypravěč se vrátil do Moskvy.....
- g) Vypravěč pil v baru tequillu.....
- h) Otec si pořídil motorku.....

O čem je text (povídka)? – nejdříve studenti řeknou obsah textu v češtině, pak se snaží říci věty v ruštině.

Jaké postavy v povídce vystupují? Jak se jmenují? Jak vyadají? – studenti odpovídají v ruštině.

Najděte v textu pasáže, kde autor popisuje fyzický vzhled.

Najděte v textu pasáže, kde autor popisuje místo.

Jakých společenských prohřešků se dopustily postavy v povídce?

Co znamená vlast pro ruské občany? Co je to patriotismus?

Jste patrioti? Co to pro vás znamená? Jak si představujete patriota?

Souhlasíte s tím, co udělal vypravěč a co udělal Santiago? Proč?

Myslíte si, že se vypravěč vrátí do Moskvy? Proč?

Vypište slovíčka z povídky podle témat:

- a) vzhled člověka -
- b) cestování -
- c) oblečení -

Vyberte si jednu postavu a popište ji (písemně v ruštině).

Za domácí úkol si vymyslete nějaký příběh a napište ho.

Přeložte text (úryvek textu) do češtiny.

„Я, видимо, задремал, хотя мне казалось, что всего лишь на секунду положил голову на скрещенные руки. Очнувшись, я заметил, что мелодия поменялась, а напротив меня сидит старик в мятой шляпе и старой куртке. Он был словно отполирован временем и сразу понравился мне. Почему-то я подумал, что он символ моего, давно исчезнувшего Буэнос-Айреса.“

Paralelní dvojjazyčné čtení – studenti si mohou znovu přečíst text (úryvek textu) současně v ruštině a češtině (přeložený text na druhé straně). Lépe tak porozumí obsahu textu.

„Я, видимо, задремал, хотя мне казалось, что всего лишь на секунду положил голову на скрещенные руки. Очнувшись, я заметил, что мелодия поменялась, а напротив меня сидит старик в мятой шляпе и старой куртке. Он был словно отполирован временем и сразу понравился мне. Почему-то я подумал, что он символ моего, давно исчезнувшего Буэнос-Айреса.“

„Zřejmě jsem si zdřímnul, ačkoliv jsem měl dojem, že jsem si položil hlavu na zkřížené ruce pouze na vteřinu. Poté, co jsem se probрал, všiml jsem si, že se melodie změnila a že naproti mně sedí stařík v pomačkaném klobouku a staré bundě. Vypadal, jakoby byl poznamenan dobou. Hned mi byl sympatický. Přemýšlel jsem proč. Byl pravděpodobně symbolem mého dávno zmizelého Buenos Aires.“

Hra na překladatele. Studenti ve skupinách překládají společně úryvek textu. Neznámá slova vyhledávají ve slovníku a pak společně tvoří přeložené věty. (Studenti si procvičují práci se slovníkem, učí se vyhledávat ruská slova podle azbuky). Mohou se také rozdělit do skupin, kde jedna bude překládat stejný text bez slovníku, druhá s překladovým slovníkem a třetí pomocí výkladového slovníku.

Hra na tlumočníky. Jeden student vypráví příběh v českém jazyce a jeden student příběh tlumočí pro celou třídu do ruského jazyka. Potom naopak. Jeden student vypráví příběh v ruském jazyce a druhý ho tlumočí do českého jazyka (složitější).

4 ZÁVĚR

Tato diplomová práce je příspěvkem v oblasti uměleckého překladu. Potvrzuje existující teorie jak překladu, tak uměleckého stylu. Hlavním cílem práce bylo přeložit dvě povídky od současných ruských spisovatelů. Překladatelský proces je velmi zajímavá práce. Před samotným překladem je třeba si důkladně přečíst texty a nastudovat odbornou literaturu. Na základě získaných znalostí je velmi důležité provést analýzu textů. Analýza textů potvrdila typické rysy povídek. Poté následoval vhodný výběr slov s použitím různých překladatelských postupů.

Překlad není vždy snadný. Zvláště, objevuje-li se v textu velké množství neznámých slov, která nelze najít ve slovníku. Velkým problémem jsou také slova z dalších cizích jazyků. I když je umělecký překlad “snadnější” v tom smyslu, že má překladaťel širší pole působnosti (než je tomu např. u odborného textu), může dojít k posunům, které pak mohou vést k chybné interpretaci a zúsobit řadu nedorozumění.

Měli bychom se snažit vždy zachovat původní styl překládaných textů a dodržovat pravidla systému jazyka, do kterého překládáme. Texty jsou postaveny vždy hlavně na slovní zásobě. Proto by překladaťel měl mít velmi širokou slovní zásobu a také znát reálie dané země. Velmi vhodným pomocníkem překladaťele se ukazují různé transformace. Při překladu povídek byly využity gramatické a lexikální transformace.

Při překládání uměleckých textů je důležitá zvláště estetická stránka textu a funkce textu. Umělecké texty by měly u čtenářů probudit jejich fantazii, vyvolávat emoce. Obě povídky tyto požadavky splňují. Nejdůležitější v překladu je vždy zachovat původní informaci, kterou se nám snaží autor textu předat.

Jak dopadne překlad textu záleží převážně na překladaťeli, jeho znalostech a zkušenostech. U začínajících překladaťelů bychom neměli očekávat bezchybný překlad. Každý vždy jednou začínal.

5 RESUME

Tématem této diplomové práce je „Překlad povídky současného ruského spisovatele s komentářem“. Hlavním cílem práce bylo vytvořit překlady povídek.

Práce je rozdělena do dvou hlavních kapitol. První část se zabývá překladem a druhá část využitím povídek ve výuce ruského jazyka. První kapitola obsahuje teorii překladu a vlastní překlad obou povídek, který se o ni opírá. Je zde definován překlad, uvedeny jeho druhy, popsána práce překladatele a překladatelské postupy, které využívá v procesu překládání. V této kapitole je také provedena analýza obou povídek a okomentován jejich překlad. V druhé kapitole jsou uvedeny příklady využití povídek a také překladu v hodinách ruského jazyka.

Originální texty obou povídek jsou přiloženy na konci diplomové práce.

6 РЕЗЮМЕ

Дипломная работа посвящена переводу двух рассказов современных русских писателей с русского языка на чешский язык. Основная цель дипломной работы – художественный перевод рассказов. Работа состоит из двух глав.

Первая глава занимается теорией перевода и представляет основные методы перевода. Она содержит также анализ исходных текстов, переводческий комментарий, где показаны трансформации, использованные при переводе, и художественный перевод рассказов.

Во второй главе приведено несколько примеров практического употребления рассказов и перевода на уроках русского языка. Составной частью дипломной работы является приложение, содержащее исходные тексты.

7 BIBLIOGRAFIE

BASSNETT, S. *Translation Studies*. 3. vyd. London: Routledge, 2002. ISBN 0-253-45476X.

CRYSTAL, D. *English as a global language*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. ISBN 0-521-53032-6.

CRYSTAL, D., DAVY, D. *Investigating English Style*. 2nd ed. London: Longman, 1969. ISBN 0-253-33165X.

ČECHOVÁ, M. *Současná česká stylistika*. Praha: ISV, 2003. ISBN 80-86642-00-3.

FILIPEC, J. ET AL. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. 2. vyd. Praha: Academia, 1998. ISBN 80-200-0493-9.

HOFFMANNOVÁ, J. *Stylistika a ...* Praha: Trizonia, 1997. ISBN 80-85573-67-9.

HRDLIČKA, M. *Translatologický slovník*. Praha: JTP, 1998. ISBN 80-902208-9-4.

KNITTLOVÁ, D. *K teorii i praxi překladu*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000. ISBN 80-244-0143-6.

KNITTLOVÁ, D. *Funkční styly v angličtině a v češtině I*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1977.

KNITTLOVÁ, D. *Teorie překladu*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1995. ISBN 80-7067-459-8.

LEVÝ, J. *Umění překladu*. 3. vyd. Praha: Ivo Železný, 1998. ISBN 80-237-3539-X.

NEWMARK, P. *About Translation*. Clevedon: Multilingual Matters, 1991. ISBN 0-354-23434-8.

RICHTEREK, O. *Úvod do studia ruské literatury*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2001. ISBN 80-7041-640-8.

ŠABRŠULA, J. *Teorie a praxe překladu*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2000. ISBN 80-7042-567-9.

VILIKOVSKÝ, J. *Překlady jako tvorba*. Praha: Železný, 2002. ISBN 80-7031-769-9.

VYSLOUŽILOVÁ, E. A KOL. *Cvičebnice překladu pro rusisty I*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. ISBN 80-244-0411-7.

ŽVÁČEK, D. *Kapitoly z teorie překladu I*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1995. ISBN 80-7067-489-X.

ŽVÁČEK, D. *Úvod do teorie překladu*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1994. ISBN 80-7067-353-7.

SLOVNÍK

LINGEA. *Lingea velký slovník rusko-český a česko-ruský*. Brno: Lingea, 2009. ISBN 978-80-87062-65-4.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

KUZNĚCOV, S. [online] [cit. 2013-01-3]. Dostupné na [www.<.http://images.yandex.ru/yandsearch?source=wiz&text=%D0%A1%D0%B5%D1%80%D0%B3%D0%B5%D0%B9%20%D0%9A%D1%83%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%86%D0%BE%D0%B2&noreask=1&img_url=http%3A%2F%2Fbooknik.ru%2Fstatic%2Four-authors%2F115-118_30.jpg&pos=7&rpt=simage&lr=10511&nojs=1>](http://images.yandex.ru/yandsearch?source=wiz&text=%D0%A1%D0%B5%D1%80%D0%B3%D0%B5%D0%B9%20%D0%9A%D1%83%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%86%D0%BE%D0%B2&noreask=1&img_url=http%3A%2F%2Fbooknik.ru%2Fstatic%2Four-authors%2F115-118_30.jpg&pos=7&rpt=simage&lr=10511&nojs=1).

KUZNĚCOV, S. *Форма круга*. [online] [cit. 2013-01-3]. Dostupné na [www.<http://www.rusrep.ru/article/2012/08/01/formakruga/>](http://www.rusrep.ru/article/2012/08/01/formakruga/).

MILČIN, K. *Невроз времен*. [online] [cit. 2013-01-3]. Dostupné na [www.<http://www.rusrep.ru/2012/30-31/>](http://www.rusrep.ru/2012/30-31/).

Povídka. [online] [cit. 2013-01-3]. Dostupné na [www.<http://cs.wikipedia.org/wiki/Pov%C3%ADka>](http://cs.wikipedia.org/wiki/Pov%C3%ADka).

Рассказ. [online] [cit. 2013-01-3]. Dostupné na [www.<http://ru.wikipedie.org/wiki>](http://ru.wikipedie.org/wiki).

ŠARGUNOV, S. *Елка*. [online] [cit. 2013-01-3]. Dostupné na [www.<http://www.rusrep.ru/article/2012/07/30/elka/friends/>](http://www.rusrep.ru/article/2012/07/30/elka/friends/).

8 SEZNAM OBRÁZKŮ

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1 – Sergej Šargunov.....	45
Obrázek č. 2 – Sergej Kuzněcov.....	46

9 PŘÍLOHY

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – Елка

Příloha č. 2 - Форма круга

Příloha č. 3 - Anketa

Пříloha č. 1 – Елка

Елка¹³³

Сергей Шаргунов

Моя соседка Маргарита со скелетом елки...

Я не узнал ее сразу, мне показалось, это порхает в танце девушка.

Услышал гудки машины, высунулся. Она шла легко и бодро, сзади ей сигналила машина, пытавшаяся выехать из нашего узкого двора, но Маргарита не обернулась и не посторонилась, а лишь балетным движением лягнула ногой по воздуху в сантиметре от бампера. Вокруг стоял солнечный, но холодный день первого мая. Маргарита дошла до свалки и далеко зашвырнула елку.

...Я дружил с Егором. Ну как дружил — вместе выгуливали собак за домом в парке.

Был снежный декабрь, близкий к завершению, наши псы бегали, взрывая сугробы, мы топали по тропинке между деревьев. Егор привычно горбился, плотный, коренастый, в черной куртке с капюшоном, крепких ботинках, пацан пацаном. Ему было двадцать, как мне. Он работал в автомастерской и жил с матерью по имени Маргарита, красивой, сорокапятiletней, она работала медсестрой, от частого алкоголя ее лицо пребывало под нежным слоем розового воска.

— Где Новый год встречаешь? — он закурил очередную сигарку. — С родаками? Или с девчонкой? С Наташкой, да?

— Еще не знаю, — сказал я. — Родаки на дачу уедут, с Наташкой поругался.

— Я со своими хотел, с братвой. А может, с мамкой встречу. Я уже елку надыбал.

— Круто, чо.

— Знаешь как? Короче, рейд провели. Елками гады всякие торгуют. Ночью, короче, сторож стоит, а елок, блин, туча. Он пикнуть не успел. Мы налетели, часового этого в снег рылом, елки пожгли и свалили. Красиво они горели. С треском, блин. А я себе одну взял. А чо нет, если рядом живу...

Камер наблюдения тогда еще не боялись.

¹³³ ŠARGUNOV, S. *Елка*. [online] [cit. 2013-01-3]. Dostupné na [www. <http://www.rusrep.ru/article/2012/07/30/elka/friends/>](http://www.rusrep.ru/article/2012/07/30/elka/friends/).

— И чо ты мне это рассказываешь? — Я сердито свистнул собаке, надолго окунувшей морду в сугроб с какой-то нехорошей начинкой.

— А чо? Не прикольно, нет? — Он тряхнул капюшоном, на волю выскользнула голая голова.

У него было курносое свежее лицо с ледышками глаз под белыми бровями.

На Новый год во втором часу он длинно позвонил в дверь, и я с ним спустился в их квартиру. Егора шатало от перил к стене, пока мы спускались. Маргарита сидела в гостиной за столом в кремовой блузке и кожаной юбке, она все время клала ногу на ногу, то левую на правую, то правую на левую, отчего ее черная юбка скрипела.

Работал телевизор, правее в железном ведре с песком торчала елка, небольшая, но пушистая, густо обвешанная игрушками.

— С новым счастьем! — Маргарита улыбнулась мне выпуклыми губами из красного воска и отпила вина. — Желаю тебе девочку верную... Вам девочек верных, ребят. Я старая, свое уже... а вам... вам жить-поживать... вам...

Егор вырубил телевизор, завозился на полу возле музыкального центра. Он заводил песни, бросал одну кассету, вставлял другую и чертыхался. Наконец нашел какую-то нужную.

«Бритоголовые идут...
А много ли их?
Много, очень много...
Бритоголовые идут...»

Хриплый, нахрапистый и одновременно тусклый, затертый от прослушиваний голос певца.

Егор скакал совсем не в такт песне, точно бы слышал кислотный танцевальный хит, и, вскидывая руку, каждый раз пытался осалить потолок. Певец хрипел о чем-то дальше, я выпил, стал отвечать Маргарите, похоже, привыкшей к таким песням, про свою учебу, кассета щелкнула, Егор сел за стол, загнанно дыша, на кончиках пальцев его правой руки белела известка.

— Ой, а я водочки еще, — сказала Маргарита.

— Мать, не играй с градусом, — прохрипел Егор заботливо, и мне показалось, что хрип с кассеты вселился в него, а может, это он и пел, — не хотелось выяснять.

— Елка нормалек, а? — он подмигнул.

— Ребят, помните стихи? — протянула Маргарита трудным, замутненным голосом. — У нас в саду... В детстве... Их в детстве мы читали... — И, вздрогнув, она вдруг отчетливо произнесла:

Первое мая,
Елка больная,
Потому что у елки
Выпали иголки...

Первого мая я понял, что она пророчица. Солнце плескалось в синеве и птицы щебетали, но ветер дул с севера резко, я открывал окно в инстинктивном порыве к весне и закрывал, быстро замерзая. Соседка в странном танце шла от подъезда к помойке, унося худую ржавую елку, про которую я и забыл думать. Значит, елка была с Нового года в квартире — у нее, у них...

В конце января Егор пропал. Убили? Или сбежал? Я ведь его толком и не знал, в этот район переехав за несколько лет до того. Маргарита подала в розыск, раз встретил ее пьяной, помог дойти до квартиры, она сказала, что собаку отдала своему брату: «Он-то собачник», — и, чуть прижавшись грудью, рассмеялась трагично. А елка, получается, оставалась. Сил не было вынести? Или елка памятью была? Она пила, смотрела, как осыпается зелень елки и пропадает надежда.

Ночью на первое мая я проснулся от голосов в квартире этажом ниже.

— О чем мне думать? — кричала Маргарита.

— А ты не думай! — кричал Егор. — Ты не думай! Ты радуйся, мать твою!

Моя собака проснулась тоже и залаяла вопросительно.

Утром мы с ним покурили на лестнице. Он был осунувшийся, дружелюбный, но более замкнутый.

— Попал, — сказал сухо. — Поймали одни... Отбатрачил на них — и... И вырвался... — он хотел что-то добавить, но махнул рукой.

Я вернулся к себе и увидел в окно, как Маргарита уносит елку.

Пříloha č. 2 - Форма круга

Форма круга¹³⁴

Сергей Кузнецов

Наше представление о городе всегда несколько анахронично. Буэнос-Айрес представлялся мне загадочным городом трущоб и библиотек — возможно, он и был таким когда-то, но сегодня мало что напоминает город, любимый по книгам, прочитанным мной в те годы, когда трудно было помыслить о столь дальнем путешествии.

Надо сказать, что моя поездка была далеко не туристической. История, предшествовавшая ей, обычна для тех бурных лет: на исходе московской перестройки несколько друзей затевают совместный бизнес, для того чтобы через несколько лет выяснить, что один из них слишком вольно отнесся к общим финансам, потратив все деньги на девушек и другие развлечения. Кредиторы и бандиты начинают преследовать партнеров незадачливого предпринимателя, и все, что им остается, — это бежать.

Я был одним из таких беглецов. Латинская Америка всегда представлялась мне идеальным местом для бегства — чувствуешь себя если не бывшим нацистом, то каким-нибудь Артюром Рембо: все позади, и все позволено.

В первый вечер, бросив вещи в гостинце, я углубился в лабиринт улиц, слишком непохожих на те, которые рисовало когда-то мое воображение. Впрочем, болезненное возбуждение, вызванное многочасовым перелетом, не оставляло мне другого выхода: я не мог заснуть и решил побороть джетлаг алкоголем, совершив ночную прогулку по барам. Вопреки подспудному ожиданию, танго вовсе не доносилось из любой двери: музыкальный ассортимент

¹³⁴ KUZNECOV, S. *Форма круга*. [online] [cit. 2013-01-3]. Dostupné na [www.<http://www.rusrep.ru/article/2012/08/01/formakruga/>](http://www.rusrep.ru/article/2012/08/01/formakruga/).

был вполне интернационален. Я налегал на текилу — из напитков, знакомых мне по Москве, это был географически самый близкий к Буэнос-Айресу.

По мере того как я напивался, город нравился мне все больше. Девушки хорошели, в мужчинах проступали черты легендарных гаучо, которыми в лучшем случае были их прадеды. Я переходил из бара в бар, пока усталость не сбила меня с ног в небольшом полуночном розовом кафе. Я опустился за столик в форме круга и понял, что на сегодня мое ночное путешествие окончено. Я заказал текилу и только после второй рюмки вдруг заметил, что в колонках играет танго «Эль Чокло» — мотив, известный каждому советскому школьнику, — знаменитая одесская песня про пивную, открывшуюся на Дерибасовской. Много лет назад подруга, понимавшая по-испански, сказала, что сюжеты у песен тоже сходны. Какая, в самом деле, разница, пьяно думал я: Одесса или Буэнос-Айрес? Море, порт, кабаки, матросы, девицы. Да еще евреи. И, кажется, диктатура — но тут я был не слишком уверен. Одну и ту же историю можно рассказать на разных языках, поместив героев в разные времена и страны, и это, конечно, неслучайно, потому что... потому что...

Я, видимо, задремал, хотя мне казалось, что всего лишь на секунду положил голову на скрещенные руки. Очнувшись, я заметил, что мелодия поменялась, а напротив меня сидит старик в мятой шляпе и старой куртке. Он был словно отполирован временем и сразу понравился мне. Почему-то я подумал, что он символ моего, давно исчезнувшего Буэнос-Айреса.

Я поздоровался, исчерпав половину своего словарного запаса на испанском. Старик улыбнулся и ответил по-английски. Я предложил текилы, он согласился. Мало-помалу мы разговорились.

Я, как мог кратко, рассказал свою историю: друг-предатель, исчезнувшие деньги, бандиты-кредиторы... Рассказывая о своих злоключениях на чужом языке и в чужом городе, я подумал, что в реальности герои столь любимых мной аргентинских рассказов были, скорее всего, похожи на московских братков.

— А когда ты вернешься? — спросил старик.

— Не знаю, — ответил я с пьяной беспечностью, — может, никогда. Если вернусь, меня запросто убьют. Останусь здесь.

— Трудно жить вдали от родины, — сказал старик, — а еще труднее — умирать.

Мы помолчали, официант принес еще текилы, мы выпили, и старик рассказал историю, которую я попытаюсь передать, сохранив по возможности безыскусное очарование его повествования.

Много лет назад мой отец тоже бежал в Буэнос-Айрес. Когда он появился в городе, он был уже в годах, но внутренняя сила привлекала к нему людей и вселяла уважение. Вы, наверное, знаете, каким был Буэнос-Айрес в те времена? Киломбос и карты, полынная настойка и калья, аламсены и поножовщина... особенно если речь идет о Палермо, Коралесе и Бахо. И вот мой отец приехал сюда и здесь остался. Он всегда говорил, что он с севера, возможно, это означало — из Штатов. Луфардо он совсем не знал, да и вообще говорил по-нашему с акцентом. Имя, которым он назвался, было настолько ненастоящим, что сейчас я даже не могу его вспомнить. Тем более что все у нас в квартале называли его Механиком, потому что он мог разобраться с любым механизмом.

Он снял комнату на втором этаже у вдовы, сеньоры Клементины, достойной женщины.

Я уже говорил, он был в годах, но заставил уважать себя. Говорили, что он никогда не спит: он всегда слышал, если кто-то приближался к его двери, и успевал открыть ее раньше, чем гость брался за ручку. Скоро как-то само собой получилось, что рядом с ним почти всегда находилось несколько верных парней — из тех, что хорошо умеют обращаться с ножом. Вместе они проворачивали разные дела, рассказы о которых затмили даже славу дона Элисио из шайки квартала Ориенталь. Впрочем, там не было ничего такого, что стоило бы вспоминать спустя столько лет. Вскоре Механик завел себе женщину, Луханеру, и черный, с отливом, мотоцикл.

Дружба не менее таинственна, чем любовь или какое-нибудь другое обличье путаницы, именуемой жизнью. Среди парней, окружавших Механика, был некто Сантьяго Фишбейн, бедный рыжий паренек с окраины, застенчивый и трусоватый. Я никогда не мог понять, чем он так понравился Механику, что тот приблизил его.

По вечерам Сантьяго сидел в аламсене с Механиком и Луханьерой, пил калью и слушал хабанеру. Механик называл Сантьяго «сынок» и, может, действительно видел в нем сына, которого у него никогда не было.

Никто не знал, отчего Механик бежал. Говорили, что он знаменитый бандит, который взрывал сейфы в Сан-Франциско, и за его голову назначена большая награда. Другие говорили, что он революционер, скрывающийся от полиции. Как-то вечером, когда лампы в аламсене светили особенно тускло, а скрипачи играли хабанеру, заставляя грустить и вспоминать прошлое, Механик обмолвился Сантьяго, что его предал человек, которому он доверял.

— Мы вместе провернули одно дельце, — сказал Механик. — Вдвоем, против целого города. Там было много крутых парней, а в конце не осталось ни одного. И тогда-то я понял, что мой товарищ просто выполняет заказ хозяина этого городка, старика Абрахама Джея.

— Он сдал вас в полицию? — спросил Сантьяго.

— Нет, я убежал раньше, — ответил Механик, — сразу после того, как в город вошли федеральные войска.

Тогда Сантьяго подумал, что речь идет о каком-то эпизоде гражданской войны — возможно, в Мексике. Он все равно не понял деталей, но через несколько дней знакомый полицейский сказал, что за голову Механика давно уже назначена награда.

Однажды ночью на танцах у Парды Механик услышал Фриду. Я говорю «услышал», потому что смотреть там было не на что: смуглая, полужеврейка-полуиндианка, со сросшимися бровями, да еще и хромая. Говорили, девчонкой она попала в аварию и осталась калекой на всю жизнь. Тогда были совсем иные

времена, чем нынче. Женщине, чтобы выжить, нужен был мужчина. А на что могла рассчитывать Фрида, которая не могла даже танцевать?

Но у нее был голос. Столько лет прошло, а когда вспоминаю, как она пела — мурашки по коже. Однажды кто-то из парней сказал Фриде, что ей бы со сцены выступать, но она только рассмеялась. По вечерам она пела в аламсенах, бывало, сама играла на гитаре, а иногда ей аккомпанировал кто-то из музыкантов.

Так вот, когда Механик услышал ее голос, он забыл обо всем. Он встал и пошел к Фриде, оставив вдвоем Луханьеру и Сантьяго.

Сейчас Луханьера давно умерла, но надо было видеть ее в свое время. Сколько лет прошло, а я и сейчас помню цветастое платье, которое было на ней в ту ночь. Одни глаза чего стоили: увидишь — не уснешь.

Одним словом, это была не такая женщина, которую можно было вот так бросить. Она посмотрела на Сантьяго. Глаза у нее были черные и бездонные.

На следующий вечер Сантьяго зашел за Механиком. Как всегда, Механик открыл дверь, едва только гость поднялся на площадку, и там, на площадке, Сантьяго несколько раз ударил его ножом в грудь. Прибежавшая на шум сеньора Клементина рассказывала, что Механик посмотрел на убийцу с мягким укором и сказал с медлительным удивлением: «Ну и ну, парень!», а потом добавил несколько слов на неизвестном языке. Так или иначе, через минуту Механик уже напоминал ненужный хлам, как все мертвецы. Сеньора Клементина так и сказала, когда пришла полиция:

— Был настоящий мужчина, а теперь нужен одним только мухам.

Ни полиция, ни дружки Механика так и не поймали Сантьяго. Говорили, парень бежал в Восточную Республику и устроился рабочим. Однажды вечером он выходил с фабрики, кирпичный цвет ее стен сливался с закатным небом.

Сантьяго вспомнил, как расплывалось пятно крови на груди Механика, когда тот, умирая, сказал на идише:

— Противно сдохнуть вдали от родины.

Это и были последние слова Механика, а вовсе не «ну и ну, парень», которые еще много лет передавали из уст в уста в аламсенах и барах. Но об этом никто так и не узнал: сеньора Клементина не понимала на идише, а Сантьяго никому не рассказывал об этом.

Спустя много лет, когда эта история забылась, он вернулся в Буэнос-Айрес и поселился в Сан-Тельмо, который всегда был тихим кварталом.

Почему Сантьяго убил Механика? Одни говорили, что из-за Луханьеры, другие — что ему заплатил дон Элисио или он соблазнился обещанной наградой. Так ли это важно? Просто встретились два человека, старый и молодой. Старый называл молодого своим сыном, а тот убил его. Вот и все.

Боюсь, что в моем пересказе эта история звучит слишком высокопарно — возможно, виной тому текила, подменившая подлинные слова прочитанными в книгах. Да к тому же история человека, который делал революцию, а получил полицейский режим, хорошо знакома любому русскому; то, что изгнанник встретил свою смерть в Латинской Америке, только прибавляло местного колориту.

Чтобы отплатить старику за историю, я рассказал о молодой американке, нашедшей на Кубе свою любовь и счастье, или какую-то другую байку из числа тех, что я всегда любил рассказывать.

В такси по дороге в отель я вырубился, и эти пятнадцать минут протрезвили меня. Ворочаясь без сна в гостиничной кровати, я никак не мог отделаться от ощущения, что рассказанная мне история прервалась на полуслове, будто у меня были какие-то вопросы, на которые я все еще ожидал услышать ответ.

Только утром, когда темные портьеры уже не могли сдержать натиск яркого солнца, я понял: рассказчик начал с того, что назвал Механика своим отцом, и все время я пытался угадать, кто же из героинь истории окажется его матерью. Я думал о Луханьере и о Фриде, возможно даже, о сеньоре Клементине, но мой собеседник ничего не сказал об этом. Возможно, он придумывал свою историю на ходу и к концу рассказа уже забыл, с чего начал.

Впрочем, одна деталь навела меня на догадку, которая теперь кажется мне единственно правильной. Только Сантьяго знал последние слова Механика и никогда никому не передавал их. Откуда же эти слова узнал рассказчик? Возможен только один ответ: он и был Сантьяго, предателем, который убил своего названного отца — и спустя много лет даже не помнит из-за чего.

Разговаривая с пьяным иностранцем в полночном баре, Сантьяго хотел исповедаться. Он проговаривался и оставлял в своем рассказе зацепки, словно надеясь, что собеседник сам задаст роковой вопрос. Возможно, он собирался раскрыться в самом конце, но ему опять, уже не в первый раз, не хватило мужества. Легко презирать его за это, возможно, даже легче, чем за убийство, совершенное в далекой молодости.

Но кто я такой, чтобы презирать Сантьяго? Если бы я рассказывал историю своего бегства из Москвы, вряд ли бы я нашел силы признаться, что именно я обманул своих друзей, потратив деньги на кокаин и проценты по глупым бандитским кредитам. Возможно, только в самом конце я смог бы намекнуть на это.

Теперь я обречен убегать всю жизнь. Два дня назад я занял деньги у Дениса — последнего, кто верил мне. Я сказал, что отдам долг через месяц, и, возможно, он до сих пор надеется через месяц увидеть меня.

Никто не ждет меня в Москве, кроме кредиторов и убийц. Возможно, это не так уж важно, и я все-таки вернусь. Возможно, смерть лучше, чем изгнание, лучше, чем вечное бегство.

В непрочном утреннем сне я увидел Механика. На его свитере расплывалось кровавое пятно, глаза в круглых очках глядели растерянно и удивленно. Он протянул мне руку и несколько раз сказал что-то на языке, которого я не знал. Но там, во сне, я был уверен, что Механик говорит то же, что и много лет назад: «Противно сдохнуть вдали от Родины» — раз за разом повторяет, словно дожидаясь, пока я пойму.

Příloha č. 3 - Anketa

АНКЕТА

Уважаемые студентки, студенты!

Прошу Вас заполнить эту анкету. Общие выводы этой анкеты будут частью дипломной работы.

С уважением,

Павла Лишкова

стажер

1. Пол:.....
2. Возраст:.....
3. Страна:.....
4. Национальность:.....
5. Гражданство:.....
6. Государство постоянного проживания:.....
7. Образование:.....
8. Место учебы (город):.....
9. Университет:.....
10. Факультет:.....
11. Программа учебы:.....
12. На каком курсе Вы учитесь?.....
13. Кто из современных русских писателей – Ваш самый любимый?.....
14. Что он/она написал/а?.....
15. Какие рассказы современных русских писателей Вы знаете? (автор и название его/ее произведения).....
16. Какой Ваш самый любимый рассказ современного русского писателя? (автор и название его/ее произведения)
17. Почему? Что Вам нравится в этом произведении?

Благодарю Вас за заполнение этой анкеты.

Прошу Вас отправить эту анкету по E-mail: pajaliskova@seznam.cz.